

De perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe

De positie van studenten Toegepaste Psychologie tussen de
negatieve perceptie van jongeren naar ouderen toe

Ali Abbas | Toegepaste Psychologie Fontys Hogeschool | 19 augustus 2019

In opdracht van Lectoraat Mens en Technologie Fontys Hogeschool

Dit rapport is openbaar

Titel onderzoeksrapport:
*De perceptie van studenten Toegepaste
Psychologie naar ouderen toe*

Auteur:
Ali Abbas | 2151825

Instituut:
Fontys Hogeschool HRM en Psychologie

Opleiding:
Toegepaste Psychologie

Opdrachtgever:
*Lectoraat Mens en Technologie Fontys
Hogeschool*

Begeleider namens opdrachtgever:
Tina ten Bruggencate

Eerste assessor:
Dr. Leon Derckx

Plaats en datum:
Eindhoven, 19 augustus 2019

Omslagfoto: Van Scheijndel, 2014

Voorwoord

Sinds ik begonnen ben met dit onderzoek, zie ik overal ouderen om me heen. Ik stond er eerder niet bij stil. Het lijkt net of ze ineens overal voor me tevoorschijn komen. Dit is natuurlijk de frequentie illusie. Zo was ik op een zaterdag in de supermarkt boodschappen aan het doen. Ik liep langs drie ouderen, een vrouw die tegen een stel praat, en ik keek onbewust glimlachend naar ze. Ik hoorde een zin van hun gesprek voordat ze uit elkaar gingen. De vrouw zei tegen de stel ouderen "Je bent rijk omdat je gezond bent, en ook nog samen bent". Het kwam bij me aan zoals wijze filosofische uitspraken die ik constant lees en noteer om erover na te denken, zoekend naar inspiratie en diepgang. Een zin verklaarde alles waar ik in een half jaar tijd op zoek naar was. Dit is wat ouderen echt nodig hebben, dacht ik. Gezondheid, zo min mogelijk pijn voelen en afwezigheid van ziektes of met ziektes om kunnen gaan. Plus niet-eenzaam zijn, warme sociale contacten die eenzaamheid voorkomen. Dit zal dan ook het uitgangspunt van mijn afstudeeronderzoek zijn.

Ali Abbas
19 augustus 2019

Samenvatting

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Lectoraat Mens en Technologie, verbonden aan het instituut Toegepaste Psychologie Fontys Hogeschool. Het lectoraat Mens en Technologie weet uit onderzoek dat jongeren een negatieve perceptie hebben jegens de ouderen en wilt graag weten hoe dit bij de studenten Toegepaste Psychologie is.

Dit onderzoek is belangrijk voor de opdrachtgever, omdat het aanvullend is op een groter onderzoek waar het lectoraat mee bezig is. Het lectoraat wil door middel van de positieve perceptie van de studenten ervoor zorgen dat de studenten meer en vaker open staan voor het bieden van hulp aan ouderen. Hiermee wil het lectoraat langere deelname van de ouderen aan de samenleving realiseren. Wegens deze adviesbehoefte luidt de onderzoeksvraag als volgt: 'Wat is de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe?'

Na het voeren van een veldonderzoek met tien respondenten kwam naar voren dat studenten Toegepaste Psychologie positief zijn jegens ouderen. Zij hebben van huis uit meegekregen respect te tonen voor ouderen. Ook kwam naar voren dat de respondenten wellicht positief zijn over het werk met ouderen, maar dat zij zichzelf onbekwaam en onzeker voelen over de kennis en kunde die ze hebben omtrent ouderen. De respondenten hebben om die reden ook aangegeven het prettig te vinden als ze binnen de opleiding meer over ouderen zouden leren. Hierbij zouden ze niet alleen meer kennis over ouderen willen opdoen, maar bijvoorbeeld ook in vorm van een project praktiseren. Een ander opvallend resultaat is dat de respondenten die een diepgaande relatie hebben met ouderen uit hun kring, ook nog oppervlakkige relaties hebben met andere ouderen.

Er kan dus geconcludeerd worden dat de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie jegens de ouderen wellicht positief is. Dit waarschijnlijk vanwege het contact die deze studenten hebben met de ouderen.

Aan de hand van deze conclusie en de wens van de opdrachtgever, namelijk 'meer binding creëren', zijn er drie adviezen bedacht. Het eerste advies is de "Old Is Cool Week". Dit is een initiatief waar ouderen en studenten Toegepaste Psychologie met elkaar in contact komen. Daar komen ze meer van elkaar te weten, wordt er naar elkaar geluisterd, met elkaar gesproken en vooral gedachten en ervaringen met elkaar gedeeld.

Het tweede advies is de campagne: 'Geef Het Door'. In deze campagne worden ouderen gevraagd, in een samenwerking tussen opleiding Toegepaste Psychologie en bejaardentehuizen, om hun levenservaringen op alle gebieden van het leven te delen. Ouderen krijgen de kans om hun werkervaringen, psychologische aandoeningen, verlieservaringen en diepgewortelde gevoelens te vertellen. De studenten krijgen door het luisteren naar de levensverhalen de gelegenheid om hun visies en inzichten ten opzichte van de ouderen te verbreden.

Het derde advies is de App: "Just Be Connected". Deze app zal gebruikt worden om de binding tussen de ouderen onderling, maar ook de binding tussen de ouderen en de vrijwilligers uit jongere generaties te versterken. De app zal beheerd worden door werknemers van oudereninstituten, die profielen aanmaken voor ouderen die sociale contacten willen. Vervolgens maakt de app een match met andere ouderen die ook sociale contacten willen of vrijwilligers die in procenten veel overeenkomen met de interesses en wensen van die ouderen. Zo kunnen zij samen activiteiten ondernemen.

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Inhoud	4
1. Inleiding	6
2. Theoretisch kader	8
2.1. Jongeren en ouderen in beeld: de feiten	8
2.1.1. Studenten Toegepaste Psychologie	8
2.1.2. Ouderen	9
2.2. Jongeren en ouderen in het hedendaagse leven	10
2.2.1. Generatiekloof	10
2.2.2. Perceptie jongeren naar ouderen toe	10
2.2.3. Hoe binding stimuleren	13
3. Methode van onderzoek	14
3.1. Deelnemers	14
3.2. Procedure	15
3.3. Meetinstrumenten	16
3.4. Analyse	17
4. Resultaten	19
4.1. Respondenten	19
4.2. Beeldvorming vanuit jeugd	19
4.2.1. Cultuur	19
4.2.2. Opvoeding	20
4.3. Beeldvorming vanuit de opleiding	21
4.3.1. De lesstof	21
4.3.2. Aanbevelingen	21
4.4. Beeldvorming vanuit persoonlijke ontwikkeling	22
4.4.1. Contact	22
4.4.2. Kennis	23
4.5. Maatschappelijk betrokken	24
4.5.1. Generatiekloof	24
4.5.2. Binding tussen jong en oud	24
5. Discussie	26
5.1. Conclusie	26

5.2. Discussie.....	28
Literatuurlijst.....	29
Bijlagen	31
Bijlage 1: Verstrekte informatie tijdens werven respondenten	31
Bijlage 2: Topiclijst.....	32
Bijlage 3: Interviewvragen	33
Bijlage 4: Analyseplan.....	34
Bijlage 5: Codeboom	37
Bijlage 6: Ethisch verantwoording	38
Professionele en maatschappelijke belang dienen	38
Respectvol zijn	38
Zorgvuldig zijn	39
Integer zijn	39
Keuzes en gedrag verantwoorden	40
Bijlage 7: Eindevaluatie.....	41
Bijlage 8: Zelfevaluatie.....	44
Bijlage 9: Toestemmingsformulier HBO Kennisbank	47

1. Inleiding

Dit onderzoek is in opdracht van Lectoraat Mens en Technologie, verbonden aan het instituut Toegepaste Psychologie Fontys Hogeschool, uitgevoerd. Het lectoraat doet onderzoek op het snijvlak van psychologie en technologie. Thema's als gebruiksgericht ontwerpen en acceptatie van technologie staan hierbij centraal. De projecten richten zich op toepassingen van verschillende soorten technologie zoals: apps en robots, in verschillende contexten zoals: zorg en onderwijs (Fontys Hogescholen, z.d.).

Het lectoraat weet dat uit onderzoek is gebleken dat de perceptie van jongeren naar ouderen toe negatief is. Daardoor wil het lectoraat weten hoe dat bij de studenten Toegepaste Psychologie is. Dit wegens verschillende aspecten, namelijk dat studenten na hun studie met ouderen kunnen gaan werken. De ouderen zijn dan in deze werkrelatie de cliënt of de collega. Tevens zijn ouderen een onderdeel van de Nederlandse sociale structuur. Contact met de ouderen kan ook binnen de familie- en kennisverband voorkomen. Ouderen zijn immers een realiteit in het leven.

De opdrachtgever wil dat er onderzocht wordt wat de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie is naar ouderen toe. Indien deze perceptie negatief en niet op feiten gebaseerd is, wil de opdrachtgever advies over hoe deze perceptie kan worden beïnvloed. Mocht de perceptie van deze studenten positief zijn, dan wil de opdrachtgever weten hoe deze perceptie te bekrachtigen is. Hierbij is het belangrijk dat verschillende percepties uit deze doelgroep naast elkaar worden gelegd om te kijken waar het verschil vandaan komt.

Dit onderzoek is belangrijk voor de opdrachtgever, omdat het aanvullend is op een groter onderzoek waar het lectoraat mee bezig is. Het lectoraat wil door middel van de positieve perceptie van de studenten ervoor zorgen dat de studenten meer en vaker open staan voor het bieden van hulp aan ouderen. Hiermee wil het lectoraat langere deelname van de ouderen aan de samenleving realiseren.

Ouderen zijn minder betrokken bij de maatschappij. Dit wordt als een probleem ervaren, omdat ouderen hierdoor geïsoleerd kunnen raken. Doordat ze geïsoleerd raken, zouden ze eenzaamheid kunnen ervaren. Dat ouderen geïsoleerd raken en eenzaamheid beginnen te ervaren, is niet alleen voor de ouderen een probleem, maar ook voor de maatschappij.

Ook kan het voorkomen dat ouderen die wel maatschappelijk betrokken willen zijn tegengehouden worden door leeftijdsdiscriminatie. Deze ouderen mogen dan wegens hun leeftijd niet deelnemen aan de maatschappij. Dit wordt ageïsme genoemd. Ageïsme kan als een probleem worden gezien, omdat iedereen het recht heeft om mee te doen en om geluk te ervaren.

Het probleem heeft maatschappelijke verbanden, omdat het over drie miljoen ouderen gaat die waarschijnlijk daaraan kunnen leiden (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2018). Volgens het lectoraat zijn er verschillende psychologische aspecten die een rol spelen in het probleem. Denk aan: eenzaamheid, onzekerheid, ageïsme, depressie en het moeilijk kunnen verwerken van verlieservaringen.

De ultieme wens van het lectoraat is dat ouderen meer maatschappelijk betrokken worden. Het advies dat uit dit onderzoek zal voortvloeien, zal voorgelegd worden aan de Design Academy. De Design Academy zal door middel van dit advies een creatieve oplossing bedenken waarbij de studenten Toegepaste Psychologie samen kunnen werken met de ouderen om de ouderen meer maatschappelijk betrokken te maken.

Kennis omtrent de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe levert een bijdrage aan het realiseren van dit doel. Vervolgens zal er gekeken worden naar de mogelijkheden om deze kennis te gebruiken in dienst van het meer maatschappelijk betrekken van ouderen. Verder is het belangrijk om te weten hoe de perceptie beïnvloed kan worden.

Studenten Toegepaste Psychologie zijn in principe toekomstige hulpverleners. Een bijdrage kunnen leveren aan meer betrokkenheid van ouderen in de maatschappij is niet ver van hun takenpakket. Hun verantwoordelijkheidsgevoel van dienstverlening zou hen kunnen leiden tot het dienen van hulpbehoevende groepen zoals ouderen.

De centrale adviesvraag is als volgt:

‘Hoe kan de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie zo beïnvloed worden, dat het kan leiden tot meer betrokkenheid in de maatschappij bij ouderen?’

Om deze adviesvraag te kunnen beantwoorden, is het eerst nodig om te kijken naar wat de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe is. Na het vaststellen van de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie, mede door literatuuronderzoek en veldonderzoek, worden de verschillende percepties van de respondenten naast elkaar gelegd om tot een gegeneraliseerde perceptie te komen. Daarna zal er gekeken worden naar hoe die perceptie te beïnvloeden is.

De onderzoeksvraag is dan als volgt:

‘Wat is de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe?’

In overleg met het lectoraat is hierbij bewust voor eenvoud in de vraagstelling gekozen om de onafhankelijkheid van het onderzoek te waarborgen. Het is namelijk een kwalitatief verkennend onderzoek. Er is voor een kwalitatief onderzoek geopteerd, omdat er op die manier diepte-interviews gehouden kunnen worden. Tijdens een diepte-interview kan er goed worden doorgevraagd naar de achterliggende motieven van de respondenten. In totaal zullen er tien respondenten deelnemen aan dit onderzoek. Dit vanwege de kleinschaligheid van dit onderzoek.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk zal in beeld brengen welke aspecten een rol spelen bij de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe. Het is hierbij belangrijk om een goed beeld te hebben over zowel de studenten als de ouderen. Daardoor zullen eerst de studenten in beeld gebracht worden en vervolgens de ouderen. Hierna zal er gekeken worden naar eerdere onderzoeken waarin de perceptie van jongeren naar ouderen toe belicht wordt. Dit in kader tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

2.1. Jongeren en ouderen in beeld: de feiten

2.1.1. Studenten Toegepaste Psychologie

Dit onderzoek gaat over de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie jegens de ouderen. Daardoor is het belangrijk om eerst deze studenten in beeld te brengen.

2.1.1.1. Cijfers

Er is op de opleiding Toegepaste Psychologie van Fontys Hogeschool locatie Eindhoven gevraagd aan de bedrijfsbureau-medewerkers hoeveel studenten er op de opleiding Toegepaste Psychologie zitten en hoe oud deze dan zijn. In het schooljaar 2018-2019 zitten er ongeveer 1100 studenten op deze opleiding. Deze studenten zijn tussen de 19 en de 29 jaar oud.

2.1.1.2. Opvoeding en cultuur

Het is belangrijk om te begrijpen wat deze jongeren van huis uit meegekregen hebben over ouderen. De beeldvorming over ouderen begint namelijk al in de jonge jaren. Dat blijkt uit een onderzoek waarin is gebleken dat de jongeren die goede contacten onderhouden met hun grootouders positiever over ouderen blijken te zijn dan andere jongeren die dit soort contacten ontberen (Harwood, Hewstone, Paolini, & Voci, 2005). Echter kan er geen literatuur gevonden worden die specifiek over de studenten Toegepaste Psychologie gaat. Daardoor zal er vanaf nu gekeken worden naar jongeren in het algemeen.

In een rapport van Sociaal en Cultureel Planbureau wordt er onderzoek gedaan naar de opvoedingsstijlen van ouders. Daarin wordt ook gekeken naar de opvoedingsdoelen die de ouders kunnen hebben. De ouders krijgen tien opvoedingsdoelen voorgelegd die ze op rangorde moeten leggen van meest belangrijk naar minst belangrijk. Het opvoedingsdoel 'respect voor ouderen' werd zowel door vaders als door moeders als vierde belangrijkste opvoedingsdoel gekozen (Bucx, 2011). De ouders vinden het dus belangrijk dat hun kinderen opgroeien met respect voor ouderen. Deze opvoedingsdoelen komen tot stand door de eigen opvattingen van de ouders. De ouders willen de kinderen opvoeden met de opvattingen die zijzelf belangrijk vinden (Bucx, 2011).

Dat de ouders dit opvoedingsdoel zo belangrijk vinden komt waarschijnlijk door cultuur. Opvoeding wordt beïnvloed door cultuur (Thoomes, 2002).

2.1.2. Ouderen

2.1.2.1. Cijfers

Op 1 januari 2018 heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek gemeten dat er ruim drie miljoen ouderen boven de 65 jaar leven in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2018).

2.1.2.2. Belevingswereld ouderen

De afgelopen eeuw is de gemiddelde levensduur enorm toegenomen. Zo is er een hele generatie 'toegevoegd', omdat een hele generatie ouder is geworden. Ook in de bevolkingspiramide is te zien hoe de babyboomers langzaam verouderen en aan de top van de piramide komen te staan (CBS, 2017a). Hiermee zijn de bevolkingsopbouw, de familiestructuren en de familierelaties veranderd. Het komt nu veel vaker voor dat de ouders van mensen van middelbare leeftijd nog in leven zijn. Deze veranderingen in de bevolkingsopbouw hebben ook voor sociale en economische gevolgen gezorgd. De sociale gevolgen waren bijvoorbeeld de discussie over of iemand zijn ouders in huis moet nemen als ze niet meer voor zichzelf kunnen zorgen of dat ze naar een bejaardentehuis gebracht moeten worden. De economische gevolgen waren bijvoorbeeld dat er meer gezondheidszorg moest komen voor de ouderen. Na het 75ste levensjaar neemt namelijk de kans op ziekten en ouderdomskwalen toe (Zantinge, Van der Wilk, Van Wieren, & Schoemaker, 2011). Dit kost geld. Zo was de gezondheidsuitgaven in Nederland in het jaar 1972 €6.450 miljoen (CBS, 2017b). In het jaar 2016 zijn die uitgaven gestegen naar €96.711 miljoen (CBS, 2017b).

Zoals eerder vermeld, krijgen ouderen te maken met ziektes en beperkingen (Zantinge et al., 2011). Ze worden hulpbehoevend en de maatschappelijke participatie neemt sterk af. Hierbij kunnen er uiteraard uitzonderingen zijn. Toch kan er gezegd worden dat voor veel mensen ergens tussen de 75 en 85 jaar sprake is van een flinke achteruitgang in de lichamelijke conditie (Rögels, 2011). De volgende lichamelijke ouderdomskwalen komen het meest voor bij ouderen: hartziekten, verhoogde bloeddruk, beroerte, kanker, dementie, verminderde gezichtsvermogen en achteruitgang van het gehoor, botbreuken, osteoporose, longontsteking en geriatrische aandoeningen (Medicinfo, z.d.). Ook kunnen er mentale problemen ontstaan. Deze zijn vaak: depressie, angst, slaapverstoring, slapeloosheid, vermoeidheid en vergeetachtigheid (Medwob, z.d.).

Dat het achteruit gaat met de gezondheid van de ouderen hoeft niet te betekenen dat de ouderen zich ook beperkt voelen in hun functioneren. Volgens het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) leeft de helft van de zelfstandig wonende ouderen met een of meer chronische ziektes (Zantinge et al., 2011). Toch geven twee derde van de zelfstandig wonende ouderen dat ze geen lichamelijke beperkingen ervaren (Zantinge et al., 2011). Dit komt doordat de levenskwaliteit door meer aspecten bepaald wordt dan alleen ziektes. De levenskwaliteit wordt beïnvloed door hulpbronnen: interne en externe hulpbronnen. De externe hulpbronnen zijn de hulpbronnen die een individu heeft van buitenaf, zoals: gezondheidszorg, onderwijs en partner. De interne hulpbronnen zijn de hulpbronnen die een individu al in zich heeft zoals zelfmanagement vaardigheden (Rögels, 2011). De hulpbronnen die een individu heeft, veranderen heel zijn leven door. Sommige hulpbronnen vallen weg en anderen komen erbij. Dat er een aantal hulpbronnen met tijd wegvallen hoeft geen probleem te vormen als er andere hulpbronnen zijn die het kunnen vervangen of compenseren. Als er met de tijd veel meer hulpbronnen wegvallen en het niet meer te compenseren is, kan deze situatie als een verminderde levenskwaliteit ervaren worden (Rögels, 2011). Levenskwaliteit heeft dus te maken met het kunnen compenseren van de hulpbronnen en niet met de toenemende leeftijd (Daatland, geciteerd in Rögels, 2011).

2.2. Jongeren en ouderen in het hedendaagse leven

2.2.1. Generatiekloof

Er wordt gesproken over een generatiekloof tussen jong en oud (65plus, 2015). In het onderzoek van Walker en Maltby, aangehaald in: Westerhof, Van Kordelaar, Vlak en Kuin, komt naar voren dat twee op de drie Nederlandse ouderen geen tot weinig contact met de jongeren onder de 25 jaar hebben (Walker & Maltby, geciteerd in Westerhof, Van Kordelaar, Vlak, & Kuin, 2007).

Ook is er uit het onderzoek van Hagestad en Uhlenberg, aangehaald in Westerhof et al., gebleken dat het sociale netwerk van 65-plussers vijftig keer minder mensen onder de 25 jaar omvat dan wat normaal geacht kan worden voor de Nederlandse samenleving (Hagestad & Uhlenberg, geciteerd in Westerhof et al., 2007). Terwijl ze langzaamaan steeds meer en meer wegglijden van het centrale punt van de maatschappij hebben ze ook nog eens steeds minder contact met jongeren. Ouderen kunnen zich hierdoor buitengesloten voelen. Ouderen zien mede door deze redenen de maatschappij als die van de jongeren. Ze hebben het gevoel langs de zijlijn te staan (Van Kordelaar & Westerhof, 2007).

Het gebrek aan contact tussen jongeren en ouderen komt mede doordat onze samenleving is opgedeeld in groepen gebaseerd op leeftijden (Riley & Riley, geciteerd in Westerhof et al., 2007). Zo zijn er bijvoorbeeld wetten speciaal voor jongeren en wetten speciaal voor ouderen.

Ook in de media worden de leeftijdsgroepen gehanteerd. Hierbij kan er bijvoorbeeld gedacht worden aan BNN en Max. Het vrijetijdsaanbod richt zich ook specifiek op leeftijdsgroepen: de jongerendagen en de 50+-beurs. Er zijn zelfs bonden en partijen die zich specifiek op een leeftijdsgroep richten: FNV jong, ouderenbonden, 50PLUS. Naast al deze groeperingen zijn er ook allerlei 'regels' die mensen onderling hanteren. Zo denkt men te weten wat voor soort kleding of wat voor soort gedrag bij een bepaald leeftijdsgroep hoort (geciteerd in Westerhof et al., 2007).

Het gebrek aan contact tussen deze twee groepen kan deels verklaard worden door het verschil in de bezigheden die deze twee groepen hebben. Als er gekeken wordt naar de psychoanalytische theorie van Erikson, wordt er gezien dat de jongeren en de ouderen andere ontwikkelingstaken hebben. De jongeren in fase 5 en 6 (leeftijd: 12 tot 34 jaar) zijn bijvoorbeeld bezig met het aangaan van relaties met leeftijdsgenoten van beide seksen, onafhankelijk worden van de ouders, een partner zoeken, burgerlijke verantwoordelijkheid op zich nemen en een verwante sociale groep vinden (Rögels, 2011). De ouderen in fase 8 (leeftijd: 65 en ouder) daarentegen zijn bezig met het aanpassen aan veranderingen in het leven, zoals de verminderende fysieke kracht, pensionering, verminderd inkomen, dood van de partner en aan nieuwe sociale rollen (Rögels, 2011).

2.2.2. Perceptie jongeren naar ouderen toe

Volgens De Lange, theoloog en ethicus, houden de jongeren niet van de ouderen en hebben ze er zelfs een hekel aan, omdat ze er bang voor zijn. Ouderen confronteren de rest van de bevolking met het feit dat ze sterfelijk zijn (De Lange, 2015).

De Lange geeft aan dat er nog nooit zo'n groot aantal ouderen zo oud is geworden. Toch is er weinig erkenning voor het feit dat oud worden verval en een stapje dichterbij de dood is (De Lange, 2015). Het liefst wil iedereen de dood en de fysieke, mentale en sociale achteruitgang buiten de deur houden. Zo ook de bedrijven. Volgens De Lange zoeken alle bedrijven iemand met ervaring voor een bepaalde functie, maar ze nemen geen 55-plussers meer aan. Ook zal volgens De Lange iedereen met liefde de luier van een baby vervangen, maar bij de luier van een hoogbejaarde gaan huiveren (De Lange, 2015).

In paragraaf 2.1 was er te lezen dat er een gebrek is aan contact tussen jongeren en ouderen. Dit heeft als gevolg dat jongeren gaan stereotyperen (Westerhof & Tulle, geciteerd in Westerhof et al., 2007). Jongeren beoordelen de ouderen vaak positief voor hun persoonlijkheid en hun sociale vaardigheden. Echter worden de ouderen voor fysieke aantrekkelijkheid, gezondheid en competenties weer negatief beoordeeld door de jongeren (Versteegh, & Westerhof, 2007). Na een experiment waarbij de jongeren en ouderen verschillende malen in contact werden gebracht, gaven de jongeren aan dat hun houding ten opzichte van deze groep minder stereotyperend en minder negatief werd (Westerhof et al., 2007). Tijdens deze gesprekken hadden de ouderen de mogelijkheid om kennis over hun eigen leven over te dragen en hun mening en opvattingen over actuele situaties te vertellen. Dit heeft ervoor gezorgd dat jongeren anders naar ouderen gingen kijken (Westerhof et al., 2007).

Volgens het literatuuronderzoek van het Expertisecentrum LEEFtijd, zijn er veel incorrecte negatieve denkbeelden over ouderen in Nederland. De opvattingen dat de ouderen eenzaam en depressief zijn, zou volgens dit onderzoek 'maar een hardnekkige opvatting' zijn (Versteegh, & Westerhof, 2007). Zo komt er uit dit onderzoek naar voren dat de helft van de bevolking denkt dat eenzaamheid het grootste probleem is van ouderen. Volgens het onderzoek van het Expertisecentrum LEEFtijd is eenzaamheid niet het grootste probleem van ouderen. Immers 10 á 12 procent van de ouderen is werkelijk eenzaam (Versteegh, & Westerhof, 2007). Ook zou er een misverstand zijn over de hoeveelheid depressieve ouderen. Volgens de bevolking zouden ouderen relatief vaak last hebben van depressieve gevoelens. Tevens laat dit onderzoek zien dat de percentage depressieve ouderen gelijk is aan of zelfs lager is dan de percentage depressieve jongeren (Versteegh, & Westerhof, 2007).

Echter geeft verder onderzoek over ouderen en eenzaamheid andere percentages weer. Zo is volgens het RIVM het aantal eenzame ouderen niet 10 á 12 procent in Nederland, maar 30 procent (Zantinge et al., 2011). Tevens blijft het niet daarbij. De helft van de 85-plussers is volgens de cijfers van het RIVM ook eenzaam. Dit zijn voornamelijk vrouwen (Zantinge et al., 2011). Eenzaamheid ontstaat vooral door het ervaren van een gemis aan emotionele steun. Mensen die veel emotionele steun ervaren, zullen zelfs langer leven dan mensen die weinig emotionele steun hebben gekregen (Croezen, geciteerd in Zantinge et al., 2011).

Als er gekeken wordt naar tabel 1 kunnen de CBS-cijfers voor de percentages van depressieve leeftijdsgroepen gezien worden:

	% DEPRESSIEF
12-15 JAAR	0,7%
16-19 JAAR	6,5%
20-29 JAAR	7%
65-74 JAAR	5,7%
75 JAAR OF OUDER	7%

Tabel 1: Depressiviteit in percentages

De opvatting van het Expertisecentrum LEEFtijd klopt hierbij dus wel. Ouderen en jongeren hebben bijna evenveel depressieve klachten (CBS, 2016).

Op basis van dit beeld kan er leeftijdsdiscriminerend gedrag ontstaan. Zo kunnen de ouderen in bijvoorbeeld zorginstellingen, op het werk en in de media benadeeld worden. In de zorginstellingen kan er bijvoorbeeld sprake zijn van minder open communicatie, misinterpretatie van symptomen of zelfs van onderbehandeling (Versteegh, & Westerhof, 2007). Op het werk komt leeftijdsdiscriminatie ook voor. Ook wel een ander woord voor leeftijdsdiscriminatie is ageïsme. Het woord ageïsme werd

voor het eerst door Robert Butler in 1968 gebruikt. Het is een samenvattend woord voor vooroordelen over en discriminatie van ouderen (Gomes & Mink, 2012). Butler heeft hierbij drie componenten onderscheidt waaruit ageïsme bestaat en die ook nog eens ageïsme verder versterken. Dit zijn de volgende componenten: eigen vooroordelen over ouderen en het ouder worden (1), praktijken die ouderen discrimineren (2) en praktijken of beleid die de stereotiepe van de ouderen in stand houden (3) (Gomes & Mink, 2012).

In een onderzoek van Versteegh en Westerhof komt naar voren dat jongeren over ouderen denken dat ouderen warm, maar niet competent zijn. Met warm wordt er in dit onderzoek 'vriendelijk', 'betrouwbaar' en 'oprecht' bedoeld. Met competent wordt er in dit onderzoek 'bekwaam', 'vaardig' en 'efficiënt' bedoeld (Versteegh, & Westerhof, 2007). Volgens dit onderzoek is de oorzaak van deze opvattingen de status van de ouderen. Mensen die een hoge sociale status hebben, worden vaak als competent gezien. Mensen die als competitief worden ingeschat, worden als niet warm gezien (Versteegh, & Westerhof, 2007).

Gemengde stereotypen uiten zich in leeftijdsdiscriminerend gedrag. Zo kan een groep die als incompetent en warm wordt ingeschat, medelijden oproepen en een groep die incompetent en koud wordt ingeschat, verachting oproepen. Dus jongeren die de ouderen incompetent en warm zien, zullen de ouderen niet respecteren. De jongeren zouden eerder geneigd zijn om de ouderen te paternaliseren. Zij zouden neerbuigend en betuttelend zijn tegenover de ouderen. Met andere woorden kan er dus gezegd worden dat de jongeren 'de macht' over de ouderen op een subtiële wijze overnemen en op de ouderen neerkijken terwijl ze toch beleefd reageren (Versteegh, & Westerhof, 2007).

Het is begrijpelijk dat al dit gedrag een bepaald effect heeft op de ouderen. Het zelfbeeld en de zelfwaardering van de ouderen is hierdoor belangrijk om te onderzoeken. Ook in de sociale identiteitstheorie is er aangetoond dat er een relatie is tussen stereotypen, zelfbeeld en zelfwaardering (Versteegh, & Westerhof, 2007). Volgens de sociale identiteitstheorie hebben mensen de behoefte om alles op de wereld te categoriseren. Op die manier kunnen ze informatie het beste verwerken. Hierbij zullen de mensen het 'wij' en 'zij' gevoel hebben. Ook omdat de mensen behoefte hebben aan een positief zelfbeeld, zullen ze het belangrijk vinden om een positief beeld te hebben over de eigen groep. De eigen groep wordt hierbij superieur gezien aan de andere groep (Van Eijkeren, 2016). Door het gebruiken van stereotypen kan men de eigenwaarde een handje helpen. De eigen groep is immers altijd beter. De positieve kwaliteiten worden dan aan de eigen groep toegeschreven en de negatieve kwaliteiten worden aan de andere groep toegeschreven (Versteegh, & Westerhof, 2007). Op basis van deze theorie kan er verwacht worden dat de ouderen en de jongeren de eigen groep positief vinden en de andere groep negatief vinden. Echter is het tegendeel waar (Versteegh, & Westerhof, 2007). Jongeren en ouderen verschillen niet in het hebben van negatieve en positieve stereotypen over hun eigen leeftijdsgroep. De stereotypen die men heeft worden over leeftijdsgroepen gedeeld en is onafhankelijk van de eigen leeftijd. Dit betekent dat iedereen stereotypen heeft over alle leeftijdsgroepen, ook over zijn eigen leeftijdsgroep dus. Hierdoor wordt de relatie tussen stereotypen en zelfwaardering complexer. Het is dus niet zo dat de ouderen de eigen groep als positief waarnemen en de andere groep als negatief waarnemen (Versteegh, & Westerhof, 2007).

De literatuur biedt hierbij twee manieren aan om, om te kunnen gaan met leeftijdsstereotypen (Versteegh, & Westerhof, 2007). Zo is er een assimilatieve strategie, waarbij de ouderen het zelfbeeld hoog proberen te houden door zich te onderscheiden van de groep. Ook is er een accommodatieve strategie waarbij het zelfbeeld aangepast wordt aan de groep. Hierbij is er wel sprake van een daling van het zelfbeeld (Versteegh, & Westerhof, 2007).

Ouderen die de assimilatieve strategie hanteren, kunnen hun zelfbeeld ook zo aanpassen dat ze zichzelf onderscheiden van de rest van de groep (Versteegh, & Westerhof, 2007). Ze kunnen zichzelf

bijvoorbeeld als een uitzondering zien. Zo noemen sommige ouderen zich na hun 70ste of 75ste levensjaar pas oud (Kremers, 2007). Of worden ze ineens actief in de politiek na hun pensioen. Echter zijn er ook ouderen die de accommodatieve strategie hanteren en hun zelfbeeld aanpassen naar de stereotypen. In de experimenten van Levy is aangetoond dat onbewuste activatie van negatieve en positieve stereotypen invloed heeft op geheugenprestaties, motorische prestaties en zelfs op de wil tot leven. Zo kunnen ouderen bijvoorbeeld denken dat ze vergeetachtig zijn, omdat er zo over ze wordt gedacht. Hierdoor worden ze daadwerkelijk vergeetachtig. (Versteegh, & Westerhof, 2007).

In tegenstelling tot al deze negatieve percepties vindt Westendorp dat iedereen een historisch besef zou moeten hebben over wat de ouderen van nu voor de samenleving hebben betekend. De 65-plussers van nu hebben Nederland wederopgebouwd na de Tweede Wereldoorlog en hierdoor hebben de jongeren van nu het erg naar hun zin. Met andere woorden komt dit doordat de ouderen hard hebben gewerkt. Volgens hem zouden de jongeren juist iets terug moeten willen doen voor hen (Van den Akker, 2010).

Er zijn ook meningen over ouderen ontstaan dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen leven. In de Nederlandse cultuur wordt ouderdom geassocieerd met sterk verval, tekortschietende zorg en financiële problematiek (Wijnen, 2017). Echter is het volgens het boek: 'Zin in de Ouderdom' van Baardwijk en Rosmolen, de bedoeling dat de mensen ook in hun laatste levensfase betekenis geven aan hun leven. De verantwoordelijkheid om eigen invulling te geven aan een goede ouderdom komt hierbij steeds meer bij het individu te liggen (Wijnen, 2017). Het is overduidelijk dat ouderen hier nog moeite mee hebben (Lindemann Nelson, geciteerd in Laceulle, 2016). Dit komt doordat de dominante culturele verhalen over de ouderen eenzijdig en stereotyperend zijn.

2.2.3. Hoe binding stimuleren

Zoals eerder vermeld, gaven de jongeren na een experiment – waarbij de jongeren en ouderen verschillende malen in contact werden gebracht – aan dat hun houding ten opzichte van de ouderen minder stereotyperend en negatief werd (Westerhof et al., 2007). Dit verschijnsel is niet alleen te verklaren door het feit dat de jongeren door deze gesprekken de mogelijkheid kregen om de ouderen te leren kennen (Westerhof et al., 2007). Een verklaring is namelijk ook gebaseerd op het mere-exposure effect. Het mere-exposure effect houdt in dat de mens de neiging heeft positief te zijn over de mensen, de plaatsen en de dingen waar die vaak mee in aanraking komt (Harmon-Jones, & Allen, geciteerd in Kenrick, Neuberg en Cialdini, 2014). De perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe kan op basis van het mere-exposure effect positief beïnvloed worden. Meer in aanraking komen met ouderen, vergroot de kans op een positieve perceptie.

3. Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk zal de opzet van het onderzoek beschreven worden om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Met dit antwoord kan de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie naar de ouderen toe, indien positief, gestimuleerd worden, zodat deze studenten in de toekomst vaker openstaan voor het bieden van hulp aan ouderen. Het doel hiervan is om ouderen meer maatschappelijk te betrekken.

3.1. Deelnemers

Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek, omdat er op die manier diepte-interviews worden gehouden en er doorgevraagd kan worden. Bij elk antwoord werden de respondenten gevraagd om meer uitleg te geven over hun antwoord. Dit om hun gedachten en gevoelens af te bakenen en te achterhalen hoe ze bij deze gedachten of gevoelens zijn gekomen. Op deze manier hebben de respondenten de ruimte om hun mening, gevoelens en gedachtegangen beter duidelijk te maken. Deze diepgang is belangrijk voor dit onderzoek om een goed beeld te kunnen vormen over de problematiek. De interviews duren maximaal een uur.

In totaal hebben er tien respondenten meegedaan aan dit onderzoek. Er is voor dit aantal gekozen vanwege de kleinschaligheid van dit onderzoek. Derdejaars- en vierdejaarsstudenten van de opleiding Toegepaste Psychologie kwamen in aanmerking voor deelname. Er is gekozen voor derdejaars- en vierdejaarsstudenten, omdat er tijdens dit interview een aantal vragen gesteld zullen worden over de lesstof die alleen beantwoord kan worden door studenten die alle vakken al hebben gehad. Deze respondenten hebben dus allen dit lesstof omtrent ouderen en ouderdom gehad. Eerstejaars en tweedejaars studenten zouden op het moment dat deze interviews afgenomen worden deze vragen nog niet kunnen beantwoorden, omdat ze deze vakken nog niet allemaal gehad zouden hebben. Deze vragen zullen niet inhoudelijk over het lesstof gaan. Het gaat er hierbij om of de mate waarin de opleiding Toegepaste Psychologie de studenten de mogelijkheid geeft voor het vormen van een beeld over ouderen overeenkomt met de werkelijkheid.

Zes van de tien respondenten die meegedaan hebben aan dit onderzoek zijn man. De overige vier respondenten zijn vrouw. Deze verdeling is door de bereidbaarheid van de respondenten voor een interview tot stand gekomen. De respondenten zijn allemaal tussen de 20 en de 29 jaar oud.

Zeven van de tien respondenten hebben de Nederlandse cultuur als enige achtergrond. De overige drie van de tien respondenten zijn opgegroeid met een Turkse (twee respondenten) of een Marokkaanse (een respondent) cultuur naast de Nederlandse cultuur.

Vier van de zeven respondenten die aangegeven hadden met de Nederlandse cultuur opgegroeid te zijn, geven aan dat ze met een traditionele Nederlandse cultuur zijn opgegroeid. Ze bedoelen hiermee dat ze opgegroeid zijn in een dorp. De overige drie van de zeven respondenten die aangegeven hadden met de Nederlandse cultuur opgegroeid te zijn, geven aan dat ze met een moderne Nederlandse cultuur zijn opgegroeid. Hierbij bedoelen ze dat ze in een stad zijn opgegroeid.

Om de betrouwbaarheid hoog te houden werden er respondenten van verschillende etnische achtergronden geïnterviewd om een totaalbeeld te verkrijgen van de werkelijkheid. Op de opleiding Toegepaste Psychologie lopen er immers ook studenten rond met andere etnische achtergronden.

Gelet op het feit dat zowel de onderzoeksvraag als de potentiële respondenten zijn afgebakend, is er getracht om de validiteit hoog te houden. Zo richt het onderzoek zich op het beeld van derde- en

vierdejaars studenten Toegepaste Psychologie van 20 tot 29 jaar met betrekking tot 65- plussers. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is er uit een selecte groep informatie verkregen.

Om duidelijkheid te creëren zijn de belangrijkste gegevens in tabel 2 gezet:

RESPONDENT	GESLACHT	LEEFTIJD	CULTURELE ACHTERGROND
K.	V	23	Marokkaans, Nederlands
J.	M	25	Nederlands
N.	V	21	Turks, Nederlands
R.	M	24	Nederlands
D.	M	25	Nederlands
S.	M	26	Nederlands
G.	M	28	Nederlands
H.	V	23	Turks, Nederlands
A.	M	25	Nederlands
D. 2	V	22	Nederlands

Tabel 2: gegevens respondenten

3.2. Procedure

Tijdens de werving van de respondenten is een Whatsappbericht verstuurd naar de klassengroepsapp van de onderzoeker. Deze zitten allemaal in de vierde klas en voldoen hiermee aan de criteria van dit onderzoek. De studenten kregen informatie over het onderzoek en werden vervolgens gevraagd voor deelname. De informatie die aan de studenten is verstrekt, is terug te lezen in bijlage 1. Vervolgens hebben vier van deze studenten zich via een Whatsappbericht aangemeld voor het onderzoek. Ze gaven aan dat het onderwerp hen aanspreekt. Na contact te hebben opgenomen met deze studenten is er een datum geprikt voor het afnemen van de interviews. Tevens is er een locatie afgesproken die de respondenten zelf fijn vinden. Dit om de respondenten op hun gemak te kunnen stellen.

Deze studenten werden na het diepte-interview gevraagd of ze nog een andere derde- en/of vierdejaars student kennen die wellicht ook mee zou willen doen aan dit onderzoek. Aan de hand van die gegevens zijn er nog zes respondenten geworven. Ook deze respondenten hebben eerst de informatie verstrekt gekregen die in bijlage 1 te lezen is. Vervolgens is ook weer met hen een datum geprikt voor het afnemen van de interviews en een locatie afgesproken die zijzelf fijn vinden.

Om de interviews na afloop te kunnen transcriberen is het belangrijk dat de interviews opgenomen worden. Echter is de toestemming van de respondenten nodig om de gesprekken te kunnen opnemen. Het is dus belangrijk dat die toestemming vooraf gevraagd wordt.

Voordat de interviews werden afgenomen hebben de respondenten nogmaals de volgende informatie gekregen:

“Goedendag! Als eerst wil ik je bedanken dat je mee wilt doen aan dit onderzoek. Dit onderzoek gaat over de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe. Het interview zal maximaal een uur duren. Ik wil het graag opnemen om het achteraf te kunnen transcriberen, natuurlijk alleen als je daar toestemming voor geeft. Uiteraard blijven je antwoorden geheel anoniem.”

Er is hierbij bewust gekozen om niet veel meer informatie te geven over het onderzoek om de respondenten niet te beïnvloeden. Het is namelijk belangrijk wat de respondenten zelf vinden over ouderen en wat ze zelf al weten over de problemen waarmee ouderen te maken hebben. Tevens is het belangrijk om op te merken dat respondenten vooraf om toestemming gevraagd dienen te worden voor het opnemen van de interviews.

De respondenten werden nogmaals op de hoogte gebracht van het feit dat hun anonimiteit gewaarborgd zal blijven. Anonimiteit is in dit onderzoek belangrijk. Als de respondenten denken dat hun antwoorden – indien negatief of stereotyperend – met hun naam en andere gegevens verspreid zullen worden, zullen ze niet snel geneigd zijn om eerlijk antwoord te geven. Anonimiteit voorkomt sociaal wenselijke antwoorden doordat respondenten denken dat hun antwoorden geen consequenties hebben.

De interviews zijn binnen een tijdsbestek van een maand afgenomen.

Na de probleemanalyse en het literatuuronderzoek zijn belangrijke onderwerpen en aspecten naar voren gekomen die een goed beeld kunnen schetsen over de problematiek. Deze onderwerpen en aspecten dienen bevraagd te worden bij de respondenten, zodat met die antwoorden de onderzoeksvraag beantwoord kan worden. Deze onderwerpen en aspecten hebben de topiclijst gevormd. Bij elk onderwerp uit die topiclijst zijn er een aantal vragen geformuleerd. Hierbij is er ook gedacht aan vragen die op verschillende manieren hetzelfde meet. Dit is gedaan om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Zo kon er opgemerkt worden of de respondenten niet ineens tegengestelde dingen als antwoord begonnen te geven.

Om op het laatst de antwoorden van alle respondenten met elkaar te kunnen vergelijken hebben alle respondenten dezelfde vragen gekregen. Echter is het wel belangrijk om te weten dat elk interview anders is verlopen. Er werd namelijk bij elk antwoord ingegaan op de achterliggende motieven van de respondent. Hierdoor kreeg elk interview een andere wending. Belangrijk is wel om te vermelden dat alsnog alle vragen en onderwerpen behandeld werden.

3.3. Meetinstrumenten

Het instrument dat gebruikt zal worden voor de interviews is een vragenlijst. Deze is samengesteld aan de hand van een topiclijst. Een topiclijst is een lijst met onderwerpen die belangrijk zijn voor het onderzoek en die bij de respondenten bevraagd moeten worden. De topiclijst wordt gevormd door de informatie uit de probleemanalyse en uit het theoretisch kader. Het interview bestaat uit 27 vaste vragen die aan alle respondenten gevraagd worden. Gedurende het interview wordt er doorgevraagd, waardoor het aantal vragen kunnen oplopen.

De onderwerpen die naar voren zijn gekomen uit het theoretisch kader, zijn als volgt:

1. Perceptie naar ouderen toe
2. Stereotypen
3. Contact met ouderen
4. Maatschappelijk betrokken
5. Binding

Hieronder zullen deze topics onderbouwd worden met literatuur uit het theoretisch kader.

1. Perceptie naar ouderen toe en stereotypering

Uit het theoretisch kader is gebleken dat de perceptie van de jongeren in Nederland naar ouderen toe negatief is (De Lange, 2015). Ook is er gebleken dat er veel stereotyperingen zijn (Westerhof & Tulle geciteerd, in Westerhof et al., 2007). Zo beschrijven jongeren de ouderen als: warm maar incompetent (Versteegh, & Westerhof, 2007). Ook wordt er vaak gedacht dat de ouderen allemaal depressief zijn (Versteegh, & Westerhof, 2007). De respondenten zullen over deze aspecten worden bevraagd. Dit zal veel inzichten geven bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

2. Contact met ouderen

Kijkend naar waar die stereotypering vandaan komt, blijkt dat jongeren en ouderen heel weinig contact hebben met elkaar (Hagestad, & Uhlenberg, geciteerd in Westerhof et al., 2007). Wanneer er sprake is van contact, is dit vaak niet diepgaand. Dat er geen contact is tussen deze twee leeftijdsgroepen zorgt er niet alleen voor dat er stereotypen kunnen ontstaan, maar ook dat ze in stand worden gehouden.

Na een experiment, van Westerhof, waarbij de jongeren en ouderen verschillende malen in contact werden gebracht, gaven de jongeren aan dat hun houding ten opzichte van deze groep minder stereotiep en minder negatief werd (Westerhof, Van Kordelaar, Vlak, & Kuin, 2007). Ook is het uit onderzoek gebleken dat de jongeren die goede contacten onderhouden met hun grootouders positiever over ouderen blijken te zijn dan andere jongeren die dit soort contacten ontberen (Harwood et al., 2005).

Het is zeer belangrijk om deze aspecten mee te nemen naar het veldonderzoek. De respondenten kunnen op deze manier aangeven hoe zij dit ervaren. Dit zal niet alleen tot nieuwe inzichten leiden over de problematiek, maar ook over de mogelijke oplossingen.

3. Maatschappelijk betrokken

Om in te kunnen schatten waar de antwoorden van de studenten Toegepaste Psychologie vandaan komen, moet er gekeken worden naar of ze contact hebben met ouderen en of ze op de hoogte zijn van de problemen die zich bij de ouderen afspelen. Hierbij kan er gedacht worden aan de maatschappelijke betrokkenheid, maar ook lichamelijke en psychische klachten.

4. Binding

Ten slotte is het belangrijk om de wens van de opdrachtgever mee te nemen in de interviews. De opdrachtgever wil dat er meer binding is tussen de jongeren en de ouderen. Er kan gekeken worden hoe de jongeren dit zien en hoe zij die binding het liefst tot stand zien komen.

In bijlage 2 kan er gezien worden welke vragen er zijn bedacht bij deze topics. Vervolgens kan er in bijlage 3 afgelezen worden wat de juiste volgorde is van de interviewvragen.

3.4. Analyse

De interviews die met de studenten zijn gehouden zijn teruggeluisterd. De dialoog tussen de interviewer en de respondent is woord voor woord opgeschreven. Vervolgens is deze tekst geüpload in het coderingsprogramma Nvivo. In dit programma zijn de interviews van alle respondenten teruggelezen en hebben alle antwoorden van de respondenten een 'label' gekregen. Dit heet open coderen. Met die labels konden de antwoorden gecategoriseerd worden. Zo zijn er categorieën ontstaan. Dit heet axiaal coderen. Deze stappen kunnen bekeken worden in bijlage 4.

Dankzij die categorieën kon er gezien worden wat de studenten hebben beantwoord en hoe vaak en hoeveel dit overeenkomt met de andere studenten. Hierbij is er per categorie naar verbanden en verschillen gezocht. Dit heet selectief coderen. Aan de hand van die antwoorden is er een analyse gemaakt over wat de studenten Toegepaste Psychologie te zeggen hebben over ouderen. Deze analyse is in een codeboom gezet die terug te zien is in bijlage 5.

Vervolgens is er met deze analyse een conclusie getrokken. Met die conclusie kon de onderzoeksvraag beantwoord worden. Er is daarmee een passend advies bedacht voor de opdrachtgever.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste resultaten van de diepte-interviews in vijf paragrafen worden beschreven. In de eerste paragraaf zal er gekeken worden naar wie de respondenten zijn. Vervolgens zal er in paragraaf twee, drie en vier – steeds verdiepend in een ander aspect – weergegeven worden hoe dat aspect de perceptie van de respondenten naar ouderen toe heeft beïnvloed. Tot slot wordt er beschreven in paragraaf vijf wat de respondenten vinden over het maatschappelijk betrokken maken van de ouderen. Dit in kader van het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Hierbij zullen de gegevens bekrachtigd worden met een quote van een respondent. Op basis van deze resultaten zal er in het volgende hoofdstuk een conclusie getrokken worden. Daarin zal er specifiek besproken worden wat deze resultaten betekenen. Vervolgens zal de onderzoeksvraag beantwoord worden.

4.1. Respondenten

De resultaten in dit hoofdstuk zijn verkregen door tien diepte-interviews te voeren met studenten Toegepaste Psychologie. De jongste respondent is 21 jaar oud en de oudste respondent is 28 jaar oud. Een kleine meerderheid van de respondenten is man en de overige respondenten zijn vrouw. Deze respondenten komen allemaal uit het derde- en het vierde leerjaar. De overgrote meerderheid van de respondenten is opgegroeid met enkel de Nederlandse cultuur. Enkele respondenten zijn naast de Nederlandse cultuur ook nog opgegroeid met een andere cultuur zoals de Turkse of de Marokkaanse. Deze gegevens zijn weergegeven in tabel 3.

RESPONDENT	GESLACHT	LEEFTIJD	CULTURELE ACHTERGROND
N.	V	21	Turks, Nederlands
D.2	V	22	Nederlands
K.	V	23	Marokkaans, Nederlands
H.	V	23	Turks, Nederlands
R.	M	24	Nederlands
J.	M	25	Nederlands
D.	M	25	Nederlands
A.	M	25	Nederlands
S.	M	26	Nederlands
G.	M	28	Nederlands

Tabel 3: gegevens respondenten

4.2. Beeldvorming vanuit jeugd

4.2.1. Cultuur

De respondenten zijn gevraagd wat ze vanuit hun cultuur hebben meegekregen over ouderen. Alle respondenten hebben aangegeven dat in hun cultuur respect voor ouderen voorop staat en dat zij dit hebben meegekregen. Toen er werd gevraagd wat de respondenten onder 'respect' verstonden hebben ze aangegeven dat dat eerbied is tegenover ouderen. Dit vanwege hun leeftijd en hun levenservaring. Een enkele respondenten spraken vol bewondering over het feit dat de ouderen al

alle levensfasen hebben gehad en het 'zo ver hebben geschopt'. Verder vertelden de respondenten dat ze ouderen met 'u' moeten aanspreken.

De minderheid van de respondenten – die naast de Nederlandse cultuur ook nog met de Turkse of de Marokkaanse cultuur zijn opgegroeid – heeft aangegeven mee te hebben gekregen vanuit hun cultuur dat ze de ouderen ook niet mogen tegenspreken als er onenigheid is. Ze vertelden dat ze dat daarom ook niet doen. Ook stem verheffen is niet toegestaan. Deze respondenten geven aan dat ze dat wel begrijpen, omdat de ouderen een speciale manier van omgang nodig hebben. Een respondent uit deze minderheid had een opmerkelijke aanvulling. Ze zei dat ze heeft meegekregen om op te staan voor ouderen in bijvoorbeeld de bus. Zij geeft aan dat zij heeft geleerd dat dit puur uit respect moet zijn en niet omdat de ouderen als zwak gezien worden.

Verder hebben de respondenten aangegeven meegekregen te hebben, vanuit hun cultuur, ouderen niet te vergeten en dankbaarheid te tonen voor hun harde werken toen ze nog jong waren. De respondenten hebben aangegeven dit vooral bij hun eigen grootouders te doen. Dit doen ze door hen regelmatig op te bellen of langs te gaan.

"Bij ons is het als je een oudere iemand ziet, een opa of oma, dan kus je zijn of haar hand uit respect om gedag te zeggen. Je doet dat omdat je iemand waardeert. En zo groeit dat. Je staat op voor iemand. Je staat altijd klaar voor iemand om diegene te helpen. Je ziet hem dan niet als zwakkeling, maar uit respect, zo van: 'jij mag gaan zitten, jij bent ouder'. Dat is wel iets moois." aldus respondent N.

4.2.2. Opvoeding

De respondenten zijn bevraagd over wat ze hebben meegekregen vanuit hun opvoeding over ouderen. Hierbij geven de respondenten aan dat toen ze nog klein waren hun ouders hen hebben geleerd dat ze hun grootouders altijd netjes moesten groeten, knuffelen en kussen. Ook hier geven ze weer aan dat ze van hun ouders hebben geleerd de ouderen altijd met 'u' te moeten aanspreken. De respondenten geven hierbij aan dat ze mede hierdoor hebben geleerd dat ouderen altijd gerespecteerd moeten worden. Verder geven alle respondenten aan van hun ouders geleerd te hebben dat zij regelmatig de grootouders dienen te bezoeken. Tijdens dit bezoek moeten de respondenten netjes gekleed zijn en het liefst ook een kleinigheidje meenemen. Dit mag fruit zijn, maar ook een boeketje bloemen.

Alle respondenten gaven aan dat hun eigen ouders het grootste voorbeeld waren in hoe de respondenten om moesten gaan met ouderen. De helft van de respondenten heeft aangegeven dat hun eigen ouders zorgdragen aan hun ouders. Zo geven deze respondenten aan dat zij later ook hetzelfde voor hun eigen ouders zouden willen doen. Ze zeggen dat dankbaarheid en eerbied het grootste rol hierin speelt. Dat wat hun ouders voor hen hebben gedaan, willen ze weer terug doen.

"Als ik klaar ben met school en ik heb mijn werk en ik ben stabiel en ik heb geld over, dan zorg ik ervoor dat het gedeelte van mijn huis wordt aangebouwd en dat mijn ouders daar komen wonen. Dat zij niet in een tehuis gaan (...) Ze hebben mij geholpen om dit allemaal te bereiken, nou is het straks mijn tijd." aldus respondent J.

Dit wil zeggen dat de beeldvorming vanuit de jeugd, gekeken naar cultuur en opvoeding, volgens de respondenten als positief wordt ervaren. Ze hebben dankzij hun jeugd een positieve perceptie ontwikkelt over ouderen.

4.3. Beeldvorming vanuit de opleiding

4.3.1. De lesstof

De respondenten werden gevraagd of er op de opleiding Toegepaste Psychologie lesstof over ouderen is behandeld. Alle respondenten gaven als antwoord dat er literatuur over een aantal aspecten rondom ouderdom is behandeld. Deze aspecten waren dementie, alzheimer en de levensloopspsychologie van ouderen. Echter gaven ze aan dat de literatuur dat verstrekt werd niet heel diepgaand was. Respondenten vertelden dat ze deze aspecten erg oppervlakkig aan bod vonden komen. Als hierop wordt doorgevraagd komt naar voren dat de respondenten vinden dat alle focus op de opleiding op de volwassenen ligt. Zo geven ze aan dat ze de lesstof over ouderen meer als een introductie over het onderwerp hebben ervaren. Tevens wordt volgens deze respondenten deze lesstof niet meer herhaald, terwijl andere onderwerpen regelmatig terugkomen.

De grote meerderheid van de respondenten gaf aan dat ze geen projecten hebben gehad over ouderen. Daarentegen hebben een enkele respondenten aangegeven wel projecten te hebben gehad over ouderen. Binnen deze enkele respondenten heeft weer de meerderheid aangegeven dat er een project over ouderen gaande was in de klas door een ander projectgroepje. Zij hebben dit project dus niet zelf uitgevoerd vanwege onderwerpverdeling in de klas.

Vervolgens werd er aan de respondenten gevraagd of ze de lesstof voldoende vonden ter voorbereiding op het werklevens met ouderen. Ook hier hebben alle respondenten aangegeven de lesstof niet voldoende te vinden. Tevens vinden de respondenten niet alleen dat de lesstof oppervlakkig is, maar ook dat het incompleet is. Zij zouden niet alleen theorie willen over de problemen rondom ouderdom, maar ook informatie over het sociale gedeelte; over hoe er met ouderen omgegaan dient te worden. Zo hebben een enkele respondenten zelfs aangegeven dat als ze nu met ouderen zouden willen gaan werken zij zichzelf hiervoor onbekwaam zouden voelen. Ze zouden zichzelf willen gaan bijscholen door middel van cursussen en trainingen.

Verder werden de respondenten gevraagd of de lesstof voldoende was voor het vormen van een beeld over ouderen. De overgrote meerderheid van de respondenten heeft aangegeven de lesstof onvoldoende te vinden voor het vormen van een beeld over ouderen. Ook hierbij wordt als reden gegeven dat wat er op school wordt aangeboden te theoretisch is. Een respondent zegt hierbij dat ouderen niet uit boeken te leren zijn en dat er contact nodig is.

Anderzijds geeft een respondent aan dat ze de lesstof niet voldoende vindt, maar wel aanvullend vindt. Dit licht ze toe door te zeggen dat als een student al redelijke ervaring heeft met ouderen, de lesstof als kennis zal dienen over psychische aspecten rondom ouderdom en niet als beeldvormingsmateriaal over ouderen.

Citaat: "Praktijk en theorie is altijd anders. Als je in je dagelijkse leven niet met ouderen omgaat kan je wel 300.000 boeken lezen over ouderen, maar dan weet je nog steeds niets." aldus respondent J.

4.3.2. Aanbevelingen

De respondenten zijn gevraagd wat zij de opleiding Toegepaste Psychologie zouden aanbevelen met betrekking tot de lesstof over ouderen. Alle respondenten geven als antwoord dat er meer contact gecreëerd dient te worden. De overgrote meerderheid is van mening dat dit door middel van een project met een creatieve opdracht moet zijn. Zij geven aan dat tijdens dit project creatieve oplossingen gevonden kunnen worden voor de problemen van ouderen. Vervolgens kunnen zij dit daadwerkelijk gaan uitvoeren waarbij ze in contact kunnen komen met ouderen. Een mooi voorbeeld voor dit project vonden de respondenten het onderwerp eenzaamheid onder ouderen.

Een enkele respondenten hebben aangegeven dat studenten voor professionaliseringuren of anders voor een vak verplicht gesteld zouden kunnen worden voor het coachen van een ouder. Hierbij is nog eens het probleem eenzaamheid ter sprake gekomen. Studenten zouden een op een met ouderen hun eenzaamheid kunnen aanpakken. De respondenten geven aan dat dit niet alleen de oudere goed zal doen, maar ook de student zelf. Hierdoor zullen de studenten niet alleen ervaring opdoen met de doelgroep, maar ook leren hoe er omgegaan dient te worden met hen en begrijpen wat er verwacht kan worden tijdens het werken met ouderen.

Anderzijds hebben een aantal respondenten aangegeven dat de opleiding een paar keer in het jaar meeloopdagen naar bejaardentehuizen zou kunnen organiseren. Hierbij hebben de respondenten dit toegelicht met dat de studenten op deze manier in contact kunnen komen met de ouderen. Volgens de respondenten zouden de studenten daar activiteiten kunnen organiseren en een ander kant van de ouderen inzien.

“Ik denk dat we buiten de lijntjes moeten gaan denken. Het zou erg leuk zijn als we een interventieplan, een activiteit, kunnen maken voor ouderen. En dat wie dan daadwerkelijk kunnen uitvoeren. Voor die ouderen. Daar zouden we ook enorm veel van leren.” aldus respondent H.

Dit wil zeggen dat de beeldvorming maar ook de voorbereiding op het werkveld met de ouderen vanuit de opleiding, volgens de respondenten, beter kan. Dat wat ze vanuit hun jeugd hebben meegenomen willen ze nu gaan uitbreiden. Echter voelen ze zich na de lesstof nog steeds onbekwaam voor het werk met ouderen.

4.4. Beeldvorming vanuit persoonlijke ontwikkeling

4.4.1. Contact

Aan de respondenten is gevraagd of ze contact hebben met ouderen. Ze hebben allen deze vraag met een ‘ja’ beantwoord. Na het doorvragen kwam naar voren dat de overgrote meerderheid van de respondenten een diepgaande relatie heeft met een of meerdere ouderen in zijn omgeving. Bij de meerderheid is deze contactpersoon de eigen grootouders. Bij een enkeling is deze contactpersoon zijn eigen ouders.

De meerderheid van de respondenten geeft aan minimaal een keer in de twee weken contact op te zoeken met de ouder(s) of grootouder(s). Dit kan een praatje aan de telefoon zijn, maar de meerderheid van de respondenten geeft aan echt langs te gaan. Een enkele respondenten geven zelfs aan elke week contact op te zoeken met de ouder(s) of grootouder(s). Tijdens deze contactmomenten – zo geven de respondenten aan – wordt er gepraat, gelachen, samen gekookt en samen gegeten.

De respondenten geven aan deze diepgaande relatie met hun ouder(s) of grootouder(s) als prettig te ervaren. Zo geven ze aan dat de ouderen vaak heel wijs zijn en dat het praten met hen heel interessant kan zijn. Tevens geven ze aan dat ze veel warmte ontvangen van de ouderen.

Belangrijk is om op te merken dat de respondenten die een diepgaande relatie hebben met een oudere ook buiten dit contact nog contact hebben met andere ouderen. Bij de meeste respondenten is die relatie dan niet meer diepgaand. Het gaat hier bijvoorbeeld om eens in de zo veel tijd een praatje maken bij de bushalte of bij de sportclub. Bij een enkeling is ook deze relatie diepgaand. Zo vertelt een respondent regelmatig voetbalwedstrijden te kijken bij zijn oudere buurman. Hij vertelt dat hij dat in het begin deed omdat zijn buurman geen familie had die hem kwam bezoeken, maar dat er later toch een hechte band was ontstaan. Echter heeft een respondent naast zijn diepgaande relatie

met zijn oma, nog meer diepgaande relaties met ouderen. Hij werkt namelijk met ouderen en vindt dit werk erg prettig. Hij drinkt hierbij een kopje koffie met ze en voert gesprekken.

Een respondent, waarvan de grootouders een korte tijd geleden zijn overleden, geeft aan geen diepgaande relatie te hebben met een oudere. Wel geeft zij aan dat ze zo nu en dan een praatje maakt met de cliënten van haar moeder. Haar moeder werkt met ouderen. Ook zij geeft aan dat ze dit als prettig ervaart. Ze zegt dat ze gelukkig wordt als ze ziet dat de ouderen gelukkig worden na zo'n gesprek.

“Ik werk bij een zorginstelling en daar wonen dementerende mensen. Ik ben daar gastheer. (...) Ik drink anderhalf uur koffie met ze. Daarnaast doe ik ook drie keer per week met hele oude mensen praten over de alledaagse dingen. (...) Ik vind dat prettig.” aldus respondent S.

4.4.2. Kennis

De respondenten zijn gevraagd naar de meest voorkomende problemen die ouderen ervaren. Alle respondenten hebben de volgende drie problemen opgenoemd: dementie, eenzaamheid en minder mobiel zijn. Zij zeggen dat ze dit op school hebben geleerd. Een enkele respondenten hebben deze problemen ook in hun eigen omgeving meegemaakt. Zo vertelt een respondent dat zijn oma dementie had gekregen. Hij vertelt dat hij dat erg moeilijk vond, omdat zijn oma hem op een gegeven moment niet meer herkende. Tevens vertelt een respondent dat zijn oma zichzelf erg eenzaam begon te voelen toen haar man en daarna een voor een haar leeftijdsgenoten overleden. Verder vertellen ze dat ze ouderen vaak met rollators zien lopen of dat ouderen vaak hulp nodig hebben bij het inpakken van hun boodschappen bij de kassa in de supermarkt.

Echter hebben de respondenten ook andere problemen opgenoemd. Zo hebben er een enkele respondenten aangegeven dat ze van de media hebben gehoord dat het zelfmoordpercentage van de ouderen hoog is. Tevens heeft een respondent aangegeven dat toen hij klein was, hij zijn oma zag leiden aan Alzheimer. Zo komt ook het probleem ‘ziekte’ ter sprake. Een respondent heeft aangegeven dat haar opa aan kanker overleden is en dat haar oma momenteel kanker heeft. Deze respondent weet daardoor dat ouderen heel kwetsbaar kunnen zijn voor ziektes.

De respondenten geven aan dat hun kennis voornamelijk gevormd is door hun contact met de ouderen zelf. Echter geven ze aan dat school ook een rol speelt hierin. Een enkeling heeft aangegeven dat zelfs de media hier ook een rol inspeelt.

Echter heeft een respondent aangegeven dat de lesstof erg negatief over kan komen. Zo zegt hij dat hij de problemen rondom de ouderen wel kent, maar dat niet alle ouderen zo zijn. Hij zegt dat het daardoor verkeerd is om te doen alsof alle ouderen problemen hebben. Zo geeft hij aan dat hij door de negativiteit van de lesstof op school en de media in valse verwachtingen was over zijn oma. Hij zei dat hij verwachtte dat zijn oma ook eenzaam zou worden of in ieder geval dat haar sociale kring zou krimpen. Desalniettemin ziet deze respondent dat zijn oma erg populair is. Ze heeft veel vrienden en is erg actief bezig in haar sociale kring.

“Mijn oma is populair, ze is helemaal niet eenzaam. Ik zeg ook altijd van: dat dwingt ze af. Zij is grappig, ze is chill, ze staat open.” aldus respondent S.

4.5. Maatschappelijk betrokken

4.5.1. Generatiekloof

Een aantal keren tijdens de interviews is naar voren gekomen dat de respondenten vinden dat er een generatiekloof is tussen de jongeren en de ouderen. De respondenten denken dat dit waarschijnlijk komt door het feit dat jongeren en ouderen totaal andere bezigheden hebben. Tevens zouden deze twee groepen ook mede daardoor elkaar niet veel tegenkomen in het dagelijkse leven. De respondenten vinden het daarom ook normaal dat er een generatiekloof is tussen deze groepen. Wel geven ze aan dit jammer te vinden. Tijdens het doorvragen komt naar voren dat de respondenten vinden dat de ouderen erg wijs kunnen zijn en veel ervaring kunnen hebben over allerlei aspecten in het leven. Ze geven aan dat ouderen bezig zijn met het afbouwen van hun leven, maar dat de jongeren bezig zijn met het opbouwen van hun leven. Volgens de respondenten zou het verloren kennis zijn als de ouderen hun kennis niet over zouden dragen op de nieuwe generatie.

Tevens geven de respondenten aan dat de jongeren de ouderen dankbaar zouden moeten zijn. Dit omdat de ouderen destijds hard hebben gewerkt voor het leven wat de jongeren nu hebben. Zo geeft een respondent aan dat dankzij de ouderen studeren nu niet alleen voor elite is, maar voor iedereen toegankelijk is. Alle respondenten geven aan dat zij wel met dankbaarheid behandeld zouden willen worden als zijzelf oud zouden zijn. Zo geven ze aan dat doordat de binding tussen de jongeren en de ouderen ontbreekt die dankbaarheid van de jongeren veel minder gevoeld wordt door de ouderen.

4.5.2. Binding tussen jong en oud

De respondenten is de vraag gesteld hoe volgens hen de binding tussen jongeren en ouderen versterkt kan worden. Alle respondenten hebben aangegeven dat er meer contact zou moeten komen tussen deze twee groepen. De meerderheid van de respondenten vond dat dit een taak is van de jongeren. Volgens hen zouden de jongeren de stap naar de ouderen toe moeten zetten. Dit omdat de ouderen al uit de maatschappij zijn gestapt en ze dus door de jongeren bereikt dienen te worden. Echter hebben een aantal respondenten aangegeven dat dit niet iets is wat de jongeren alleen zouden kunnen bereiken. Zij geven aan dat de ouderen er ook voor open moeten staan natuurlijk.

Een aantal respondenten hebben aangegeven dat het maken van contact tussen deze twee groepen niet heel makkelijk zou gaan. Zij gaven aan dat er nauwelijks raakvlakken zijn tussen jongeren en ouderen en dat er een grote kloof is tussen deze twee generaties. Dus volgens deze respondenten zou er eerst een raakvlak gecreëerd moeten worden. Ze zeggen dat dit niet hele ingewikkelde gesprekken hoeven te zijn. Een respondent geeft aan dat persoonlijk contact, waarmee de jongeren bewust worden van het feit dat ouderen ook mensen zijn en niet alleen maar cijfertjes zijn die verschijnen in de media, voldoende is.

Volgens de respondenten kunnen de jongeren een wandeling maken of een praatje maken tijdens het drinken van een kop koffie. Tevens wordt het bezoeken van een bejaardentehuis of oudereninstelling ook vaak genoemd. De respondenten geven aan dat er voor de ouderen meeloopdagen georganiseerd kan worden op de plekken waar de jongeren vaak komen. Zo kunnen de ouderen ook zien waar de jongeren van tegenwoordig mee bezig zijn. Volgens het zou dat voor wederzijdse begrip en acceptatie zorgen, wat weer kan leiden tot het kleiner maken van die generatiekloof.

“Gewoon echt face to face contact: van dit is een persoon. En niet gewoon een nieuwskop van: ouderen zijn ergens en ze zijn ongelukkig. Dat je gewoon een gezicht hebt bij al die problemen. Ik denk dat je dan veel makkelijker kan spiegelen. En ik denk ook dat je dan veel sneller de interesse wekt.” aldus respondent K.

“Onze interesses zullen misschien groot verschillen: ik hou van drum en feestjes, mijn oma houdt van koorzang. Is toch wel anders. Dus is moeilijk om raakvlak te creëren met ouderen. Ja, zijn hele andere tijden. Zij komen uit hele andere tijden en er is heel veel veranderd. Zeker de afgelopen jaren zijn we in een stroomversnelling van veranderingen gekomen. Dus het is een gigantische kloof... en ja... hoe die te overbruggen? Raakvlak creëren! Op datgene waarin we al raakvlak hebben: dus dat we mens zijn.” aldus respondent J.

5. Discussie

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk zal er een conclusie worden getrokken over dit vraagstuk. Dit zal gedaan worden door middel van de resultaten uit het vorige hoofdstuk. Vervolgens zal de onderzoeksvraag beantwoord worden. Aansluitend zullen er een aantal adviezen gegeven worden met betrekking tot het beantwoorden van de adviesvraag van de opdrachtgever. In de tweede paragraaf zal de conclusie bediscussieerd worden waarbij er ook aanbevelingen gedaan worden voor vervolgonderzoek.

5.1. Conclusie

In het veldonderzoek werden de respondenten in drie categorieën bevestigd over hun perceptie jegens de ouders. Dat zijn de volgende drie categorieën: beeldvorming vanuit de jeugd, beeldvorming vanuit de opleiding en beeldvorming vanuit de eigen persoonlijke ontwikkeling.

De respondenten hebben allemaal aangegeven dat de beeldvorming vanuit de jeugd jegens de ouders – gekeken naar cultuur en opvoeding – positief is verlopen. Hierbij hebben zij allemaal aangegeven veel respect te hebben voor ouders. Onder ‘respect’ verstaan zij het hebben van eerbied. Dit komt wellicht doordat de ouders van de respondenten – zo geven de respondenten ook aan – het juiste voorbeeld zijn geweest. Zij hebben de respondenten verteld de ouders niet te vergeten en hebben het juiste voorbeeld gegeven door zelf hun ouders ook niet te vergeten. Tevens hebben zij meegegeven ten allen tijden dankbaar te moeten zijn voor het harde werken van de ouders toen ze nog jong waren. Dit zal waarschijnlijk komen door – zo blijkt uit het literatuuronderzoek – dat ouders ‘respect voor ouders’ het op drie na meest belangrijke opvoedingsdoel vinden (Bucx, 2011). Gezien deze resultaten kan er gesteld worden dat de respondenten allemaal een positieve perceptie hebben ontwikkeld over ouders.

Toen de respondenten werden bevestigd over de beeldvorming vanuit de opleiding kwamen er andere aspecten naar voren. Zo vonden alle respondenten dat de beeldvorming maar ook de voorbereiding op het werkveld met de ouders vanuit de opleiding, beter moet. Wat ze vanuit hun jeugd hebben meegekregen, willen ze nu gaan uitbreiden. Echter voelen ze zich na de lesstof nog steeds onbekwaam voor het werk met ouders. Dus kan er geconcludeerd worden dat de respondenten wellicht positief zijn over het werk met ouders, maar dat zij zichzelf onbekwaam en onzeker voelen over de kennis en kunde omtrent ouders. De respondenten hebben om die reden ook aangegeven het prettig te vinden als ze binnen de opleiding meer over ouders zouden leren. Hierbij zouden ze niet alleen meer kennis over ouders willen opdoen, maar bijvoorbeeld ook in vorm van een project praktiseren.

Toen de respondenten werden bevestigd over de beeldvorming vanuit de eigen persoonlijke ontwikkeling gaf de overgrote meerderheid van de respondenten aan een diepgaande relatie te hebben met ouders. Opvallend is dat ook weer deze respondenten – naast deze diepgaande relaties – ook nog oppervlakkige relaties hebben met andere ouders. Hierdoor kan er geconcludeerd worden dat het contact die de respondenten met de ouders hebben, wellicht van positieve invloed is op de algehele perceptie tussen jongeren en ouders. Dit wordt ook bevestigd vanuit het literatuuronderzoek. Het blijkt namelijk dat meer contact met ouders voor een positievere perceptie leidt (Westerhof et al., 2007).

Tijdens het veldonderzoek kwam een aantal keren naar voren dat de respondenten aangaven een generatiekloof te voelen tussen de jongeren en de ouders. Ook in het literatuuronderzoek kwam naar voren dat er sprake is van een generatiekloof tussen jong en oud (65plus, 2015). De

respondenten gaven aan dat er weinig contact is tussen de jongeren en de ouderen, omdat de beide groepen andere interesses hebben. Zij gaven aan dit jammer te vinden en vonden dat er raakvlak gecreëerd moest worden zodat er meer contact zou komen. Ook gaven ze aan dat het zonde zou zijn als de ouderen hun kennis niet aan de jongeren zouden overdragen. Hierdoor kan er geconcludeerd worden dat de studenten Toegepaste Psychologie mogelijk open staan voor meer contact met de ouderen.

Het antwoord op de onderzoeksvraag is dus als volgt: de studenten Toegepaste Psychologie hebben wellicht een positieve perceptie naar de ouderen toe. Dit wordt echter tegengesproken door het literatuuronderzoek. Daarin bleek juist dat de jongeren een negatieve perceptie hebben tegenover de ouderen (De Lange, 2015). Hierbij is het dus belangrijk aan te halen dat meer contact met ouderen voor een positievere perceptie leidt bij jongeren (Westerhof et al., 2007). De perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie is dus wellicht positief, mogelijk vanwege het contact die deze studenten hebben met de ouderen. Bovendien blijkt uit het mere-exposure effect dat indien ze meer in aanraking komen met ouderen, hun perceptie positiever wordt. (Harmon-Jones, & Allen, geciteerd in Kenrick, Neuberg en Cialdini, 2014).

Met dit antwoord kunnen er adviezen bedacht worden die de adviesbehoefte van de opdrachtgever vervullen. De adviesvraag van de opdrachtgever luidt als volgt: 'Hoe kan de perceptie van de studenten Toegepaste Psychologie zo beïnvloed worden, dat het kan leiden tot meer betrokkenheid in de maatschappij bij ouderen?'. Gezien de positieve perceptie van de studenten wil de opdrachtgever dat de studenten meer en vaker open staan voor het bieden van hulp aan ouderen, waardoor de ouderen langer deel kunnen nemen aan de samenleving. Bovendien wordt er hierbij rekening gehouden met de wens van de opdrachtgever, namelijk 'meer binding creëren tussen jong en oud'.

De adviezen die bedacht zijn luiden als volgt:

“Old Is Cool Week”

De "Old Is Cool Week" is een initiatief waar ouderen en studenten Toegepaste Psychologie met elkaar in contact komen. Ze gaan in die week meer van elkaar te weten komen, naar elkaar luisteren, met elkaar praten en vooral gedachten en ervaringen delen. Studenten gaan bij ouderen langs om hun leefomstandigheden mee te maken. Vervolgens komen ouderen bij de studenten langs op de opleiding om meer over de studenten te weten te komen.

Campagne: “Geef Het Door”

Het tweede advies is een campagne die "Geef het door" heet. In deze campagne worden ouderen gevraagd, in een samenwerking tussen opleiding Toegepaste Psychologie en bejaardentehuizen, om hun levenservaringen op alle gebieden van het leven te delen. Ouderen krijgen de kans om hun werkervaringen, psychologische aandoeningen, verlieservaringen en diepgewortelde gevoelens te vertellen. De studenten krijgen door het luisteren naar de levensverhalen de gelegenheid om hun visies en inzichten ten opzichte van de ouderen te verbreden. Tevens zullen ze de kans krijgen om vragen te stellen. De studenten worden door middel van aansprekende en opvallende posters uitgenodigd voor deze lezingen.

App: “Just Be Connected”

Het laatste advies is een app voor ouderen die het mogelijk maakt om meer maatschappelijk betrokken te zijn. Het is namelijk zo dat de ouderen vaak wel maatschappelijk betrokken willen zijn, maar het moeilijk vinden om sociale contacten te leggen of deze te onderhouden.

De app “Just Be Connected” zal gebruikt worden om de binding tussen de ouderen onderling, maar ook de binding tussen de ouderen en de vrijwilligers uit jongere generaties te versterken. De app zal worden beheerd door werknemers van oudereninstituten, die profielen aanmaken voor ouderen die sociale contacten willen. Vervolgens maakt de app een match met andere ouderen die ook sociale contacten willen of vrijwilligers die in procenten veel overeenkomen met de interesses en wensen van de betreffende ouderen. Zo kunnen zij samen activiteiten ondernemen.

5.2. Discussie

De getrokken conclusies zijn gebaseerd op meningen van tien respondenten die vervolgens gegeneraliseerd zijn voor alle studenten Toegepaste Psychologie. Dit is natuurlijk geen realistisch beeld. Om een meer realistisch beeld te krijgen wordt een vervolgonderzoek aanbevolen van kwantitatieve aard. Hierbij kunnen de getrokken conclusies bij grote aantallen Toegepaste psychologie studenten gecontroleerd worden.

Een positieve perceptie naar ouderen toe hoeft niet per se bereidheid te betekenen om met ouderen te gaan werken. Dit vergt bijvoorbeeld meer geduld, begrip en pure interesse in ouderen en ouderdom. Je kan positief zijn naar ouderen toe in het algemeen, maar met ze dagelijks werken eist meer aspecten dan alleen een positieve perceptie.

Toegepaste Psychologie is geen opleiding met een specialisatie in ouderdom. Dat de opleiding ouderdom en gedrag van ouderen oppervlakkig behandelt is logisch. Mocht een student zich willen specialiseren in ouderdom en ouderen, dan zouden ze een vervolgopleiding moeten doen die gespecialiseerd is in het verzorgen en begrijpen van ouderen.

De vraagstelling oogt wat eenvoudig. Het zou vruchtbaarder zijn geweest in het verkrijgen van informatie als het werd ondersteund met een of twee subvragen. Er is namelijk een verschil tussen onafhankelijke gezonde ouderen en hulpbehoevende ouderen. De perceptie kan beïnvloed worden door deze verschillen.

Literatuurlijst

- 65plus. (2015, 25 februari). *Studenten brengen vooroordelen tussen jong en oud in beeld*. Geraadpleegd op 1 augustus 2019, van <https://www.65plus.nl/weblog/studenten-brengen-vooroordelen-tussen-jong-en-oud-in-beeld>
- Bucx, F. (2011). *Gezinsrapport 2011: een portret van het gezinsleven in Nederland*. Geraadpleegd van Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). *Meer dan 1 miljoen Nederlanders had depressie*. Geraadpleegd op 19 februari 2018, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/04/meer-dan-1-miljoen-nederlanders-haddepressie>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017a). *Bevolkingspiramide*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/bevolkingspiramide>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017b). *Zorg, uitgaven en financiering vanaf 1972*. Geraadpleegd op 13 februari 2018, van [http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=83075NED&D1=a&D2=0,3,8,13,18,23,29,34,39,\(I-2\)-I&HD=160517-1206&HDR=G1&STB=T](http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=83075NED&D1=a&D2=0,3,8,13,18,23,29,34,39,(I-2)-I&HD=160517-1206&HDR=G1&STB=T)
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Bevolking; kerncijfers*. Geraadpleegd op 1 mei 2019, van [http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37296ned&D1=a&D2=0,10,20,30,40,50,60,\(I-1\),I&HD=171228-1934&HDR=G1&STB=T](http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37296ned&D1=a&D2=0,10,20,30,40,50,60,(I-1),I&HD=171228-1934&HDR=G1&STB=T)
- De Lange, F., (2015). Gerontophobia: de heimelijke weerzin tegen de ouderdom. *Tijdschrift over ouder worden en samenleving*.
- Fontys Hogescholen. (z.d.). *Over het lectoraat*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://fontys.nl/Over-Fontys/Lectoraten-en-onderzoek/Lectoraat-Mens-en-Technologie/Over-het-lectorat.htm>
- Gomes, M., & Mink, I. (2012). *Wel ouder maar geen 'oudje'?. Een verslag van een onderzoek naar vooroordelen over en discriminatie van ouderen*. Geraadpleegd op 4 december 2017, van <https://www.radar.nl/?file=2821070>
- Harwood, J., Hewstone, M., Paolini, S., & Voci, A. (2005, 1 maart). Grandparent-grandchild contact and attitudes toward older adults: moderator and mediator effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(3), 393-406. <https://doi-org.lib.fontys.nl/10.1177/0146167204271577>
- Kenrick, D. T., Neuberg, S. L., & Cialdini, R. B. (2014). *Social psychology: Goals in interaction*. Essex, England: Pearson Education Limited.
- Kremers, M. (2007). Straatbeeld vertaald naar ouderenwerk: Project oudere migranten bereikt echt alle ouderen. *Maatwerk*. 08, 138-140. doi 10.1007/BF03070826
- Laceulle, H., (2016). Een nieuw cultureel verhaal over ouder worden: worden wie je bent. *Participatie en ontwikkeling*.

- Medicinfo. (z.d.). *Veel voorkomende aandoeningen bij ouderen*. Geraadpleegd op 13 februari 2018, van <https://encyclopedie.medicinfo.nl/aandoeningenbijouderen/533fbc307aed419ea35d3f3fc1e55f86>
- Medwob. (z.d.). *De meest voorkomende medische aandoeningen bij ouderen*. Geraadpleegd op 14 februari 2018, van <http://www.medwob.com/nl/405.html>
- Rögels, N. (2011). *Levensloopspsychologie: Jongvolwassenen, volwassenen en oudere volwassenen*. Boom Lemma Uitgevers.
- Thoomes, D.T. (2002). Godsdienst, cultuur en opvoeding: Naar de school als waarde(n)gemeenschap. *Narhex, tijdschrift voor levensbeschouwing en educatie*, 2(3/4), 88-95.
- Van Eijkeren, M. (2016). Kim Helmus: 'Zeven miljard mensen worstelen vrijwel allemaal met emoties en gedachten'. *PsychoPraktijk nr1*, 14-18. geraadpleegd op 20 februari 2018, van <https://link-springer-com.lib.fontys.nl/content/pdf/10.1007%2Fs13170-016-0008-7.pdf>
- Van den Akker, C., (2010). Ouderdom is een ziekte. Rudi Westendorp over ouderen en het imago van ouderen. *Denkbeeld*. 26-28
- Van Kordelaar, K. A. C. M., & Westerhof, G. J. (2007). De stille generatie aan het woord. *De betekenis van levensverhalen*. (pp. 219-228). Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Van Scheijndel, N. (2014, 6 oktober). Ouderen vinden hulp niet: Hulp sites voor ouderen hebben weinig bekendheid [foto]. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.plusonline.nl/mantelzorg-en-thuiszorg/ouderen-vinden-hulp-niet>
- Versteegh, E., & Westerhof, G. J. (2007). Wederzijdse stereotypen van jongeren en ouderen en hun relatie met zelfbeeld en zelfwaardering. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*. 38, 24–31. doi 10.1007/BF03074821
- Westerhof, G., Van Kordelaar, K., Vlak, A., & Kuin, Y. (2007). Tijdreizen: een gespreksgroep tussen jong en oud als onderwijsinstrument. *Onderwijs en gezondheidszorg*. 31, 164– 167. doi 10.1007/BF03071705
- Wijnen, R., (2017, februari). Ouder worden als ontwikkelingstaak. *Geron*. 19: 69 <https://doi.org/10.1007/s40718-017-0039-0>
- Zantinge, E. M., Van der Wilk, E. A., Van Wieren, S., & Schoemaker, C. G. (2011). *Gezond oud worden in Nederland*. (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu Rapport). Geraadpleegd op 13 februari 2018, van <https://rivm.nl/bibliotheek/rapporten/270462001.pdf>

Bijlagen

Bijlage 1: Verstrekte informatie tijdens werven respondenten

De respondenten zijn op de volgende manier benaderd. “Hallo, ben je een derde- of vierdejaars student Toegepaste Psychologie? Ik ben een vierdejaars student aan de opleiding Toegepaste Psychologie en ben bezig met een afstudeeronderzoek over de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe. Mijn onderzoeksvraag is: ‘Wat is de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe?’. Zou je willen deelnemen aan dit onderzoek? Ik wil je graag interviewen en dat je heel openlijk en eerlijk jouw mening geeft. Het interview duurt maximaal een uur. Het zal opgenomen worden voor transcriptie. Jouw anonimiteit zal waarborgt worden. Het opgenomen bestand zal niet met derden gedeeld worden. Ga je daarmee akkoord?”

Bijlage 2: Topiclijst

Topic	Vraag	Doorvragen
Stereotypen	Waarmee associeer je ouderen?	
	Wat heb je meegekregen vanuit huis over ouderen?	Hoe sta jij daarin?
	Hoe denkt jouw cultuur over ouderen?	Hoe sta jij daarin?
Perceptie	Hoe denk je over ouderen in het algemeen?	Waar komt deze gedachte vandaan?
	Zou je als psycholoog met ouderen willen werken?	Zo ja, hoe komt het dat je dat wilt?
		Zo nee, hoe komt het dat je dat niet wilt?
	Hoe zie je jezelf als je oud bent?	Hoe wil je zelf behandeld worden?
		Wat zou je doen met jouw problemen?
		Hoe zou een psycholoog je daarbij helpen?
		Wat zou je doen aan eenzaamheid?
		Hoe zou je betrokken kunnen zijn?
		Wat verwacht je van omgeving? Maatschappij? Overheid?
Contact met ouderen	Heb je contact met ouderen?	Zo ja, hoe ziet dat contact eruit?
		Zo nee, waarom niet?
Maatschappelijk betrokken	Wat weet je over het meest voorkomende problemen bij ouderen?	Hoe zou je dit probleem/deze problemen het beste kunnen aanpakken als psycholoog?
	Hoe zouden ouderen het beste behandeld moeten worden?	
Binding	Wat zou er volgens jou gedaan moeten worden om de binding tussen jongeren en ouderen te verbeteren?	Waar komt dat vandaan?

Bijlage 3: Interviewvragen

1. Wat vind je van ouderen in het algemeen? Waar komt deze gedachte vandaan?
2. In wat voor een cultuur ben je opgevoed?
3. Hoe denkt jouw cultuur over ouderen?
4. Wat heb je meegekregen vanuit huis over ouderen?
5. Waarmee associeer je ouderen?
6. Heb je contact met ouderen? Zo ja, hoe ziet dat contact eruit? Zo nee, waarom niet?
7. Zou je als psycholoog met ouderen willen werken? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom? En waar komt dat antwoord vandaan? Nee: wat zou er moeten veranderen om toch met ouderen te willen werken?
8. Heb je hier op school projecten met ouderen gedaan? Ja? Is dat genoeg om een goed beeld te schetsen over ouderen en om met ouderen te willen werken?
9. Wat zou er hier op school moeten veranderen om het werken met ouderen aantrekkelijker te maken?
10. Wat weet je over het meest voorkomende problemen bij ouderen?
11. Hoe zou je dit het beste kunnen aanpakken als psycholoog?
12. Hoe zouden ouderen het beste behandeld moeten worden?
13. Hoe zie je jezelf als je oud bent?
14. Hoe wil je zelf behandeld worden? (als je zelf oud bent)
15. Wat zou je doen met jouw problemen? (als je zelf oud bent)
16. Hoe zou een psycholoog je daarbij helpen? (als je zelf oud bent)
17. Wat zou je doen aan eenzaamheid?
18. Hoe zou je betrokken kunnen zijn?
19. Wat verwacht je van omgeving? Maatschappij? Overheid?
20. Wat zou er volgens jou gedaan moeten worden om de binding tussen jongeren en ouderen te verbeteren?

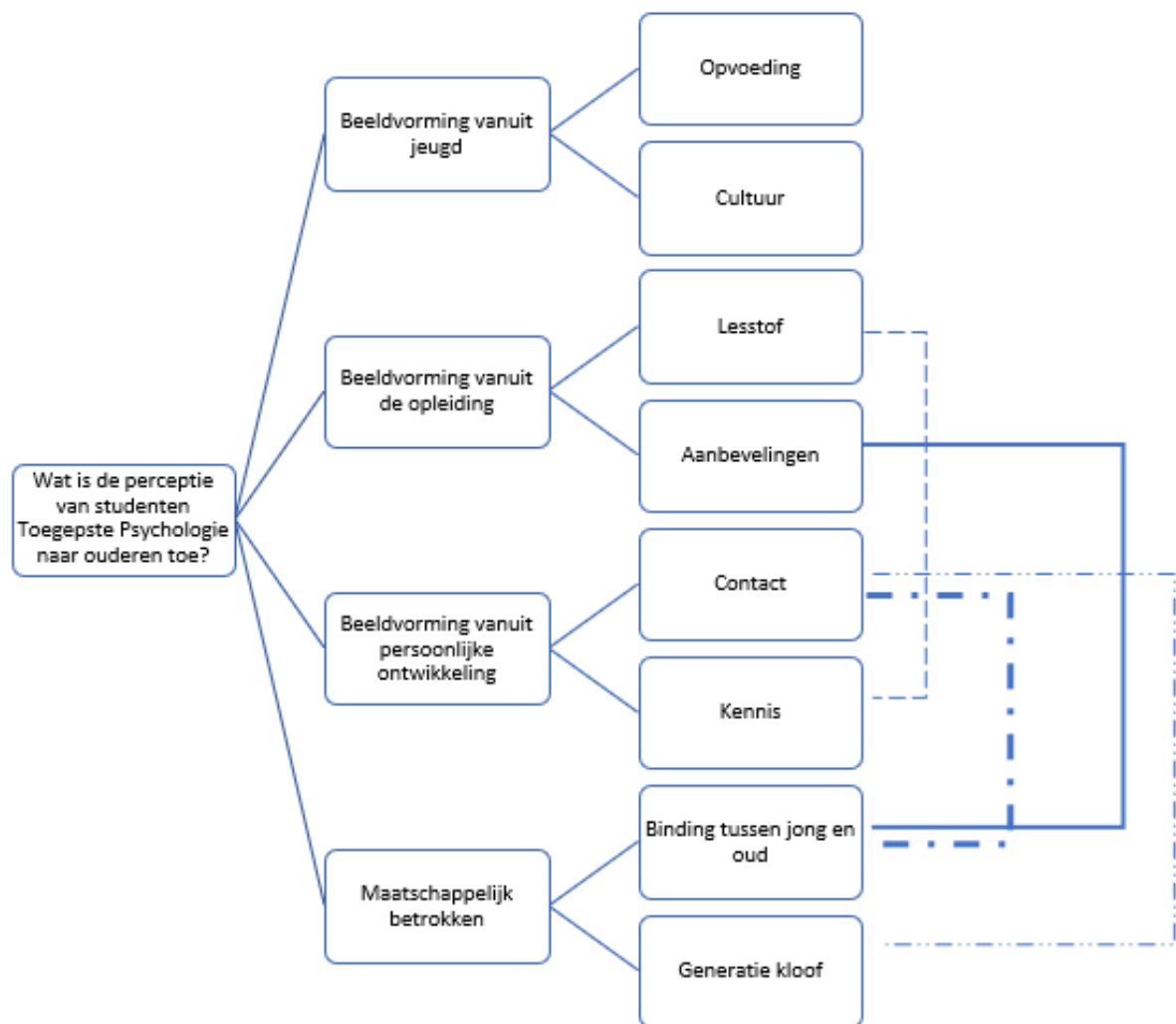
Bijlage 4: Analyseplan

Persoon	Tekst	Fragment	Open coderen	Axiaal coderen
I	Ik begin met de eerste vraag: wat vind je van ouderen in het algemeen?	2	Positief.	Perceptie.
R	Ouderen in het algemeen? Hmm.. ja.. positief natuurlijk . Als ik kijk, ik vind uhmm.. dan zie ik dat ze veel ervaring hebben.. als ik kijk naar mijn ouders, zie ik aardig wat levenservaring .. maar ik zeg ook 'werk'.. dit zijn.. ja ze zitten al 20 jaar in een bedrijf en ze weten dan ook hoe alles lopen.. en daar kan je van leren denk ik..		Levenservaring.	Algemene mening.
			Geholpen.	Beeldvorming vanuit eigen persoonlijke ontwikkeling.
			Generatiekloof.	Generatiekloof.
I	Oke.. en waar komen jouw gedachten vandaan?		Ze denken na in oude systemen.	Generatiekloof.
R	Hmm.. ja.. ik heb zelf uhm.. ook wel in een bedrijfsleven gezeten. Ik heb opleiding accountancy gevolgd voordat ik begonnen ben aan deze opleiding. En ik werd op mijn stage geholpen door wat oudere werknemers. En die namen ook wel de tijd om mij te helpen.. zeg maar dat ik ervaring zou opdoen.. dus daardoor heb ik er een positieve kijk op.. en ook wel door mijn ouders.. dat zij levenservaring hebben.. ja .. dat neem ik ook wel mee. En ik ben nog maar 25 dus ik heb niet alles gezien in het leven... dus vandaar.. maar ik merk wel.. dat er enerzijds een generatiekloof is tussen de jongeren en de ouderen..			
I	Oke.. en waar merk je dat aan?			
R	Uhmm.. ja.. ik denk waar ik het meeste aan merk is.. dat uhmm.. dat er soms wat denkbeelden zijn.. als het gaat bijvoorbeeld om de arbeidsmarkt.. en ik zeg dat ik ga solliciteren.. uhmm.. mijn vader die gaat er nog steeds van uit, dat je een bedrijf binnen kunt lopen en dat je zegt: ej ik zoek werk. En dat ze dan jou meteen aannemen en dat het			

	geregeld is. maar dat is allang niet zo.. je moet jezelf bewijzen en je moet een goed CV hebben en je moet ervaring hebben en je moet cursussen gedaan hebben en bla bla bla.. dus die verwachtingen.. daar loop ik wel tegen aan.. mijn ouders hebben zoiets van: ja je moet wel een baan hebben.. maar ik heb zo iets van: het gaat niet meer zo snel als vroeger.. ja.. dus daar zie ik wel een kloof.. zij denken nog na in oude systemen..			
I	Hmmhmm.. en in wat voor een cultuur ben je opgevoed?	3	Traditionele cultuur. Eerbied hebben. Met "u" aanspreken.	Beeldvorming vanuit de jeugd: cultuur. Beeldvorming vanuit de jeugd: opvoeding.
R	Hmm.. ik zou mezelf omschrijven als iemand die uit een arbeidersgezin komt.. mijn vader maakt airconditioners.. en dat doet hij al.. uhmm.. 30 jaar, geloof ik. Dus die loopt al heel lang in dat bedrijf rond.. en mijn moeder heeft voordat ze zwanger werd voor mijn broer, heeft ze administratief werk gedaan. Toen is ze gestopt met werken toen ze zwanger werd voor mijn broer. En toen is ze als huisvrouw verder gegaan.. ja best wel traditioneel eigenlijk.. en mijn ouders zijn gelukkig getrouwd. Dus best wel een traditioneel gezin.. ik heb mijn vader, moeder en broer.. en voor de rest ja cultureel gezien: Nederlands hahah. Ja.. dat is mijn achtergrond.			
I	Hahaha ja.. wat heb je vanuit jouw cultuur meegekregen over ouderen..?			
R	Hmmm.. ja.. wat heb ik meegekregen? Ik denk zelf.. dat ik misschien wel positiever tegenover ouderen sta dan dat ik misschien wel meegekregen van uit mijn cultuur. Ik ben wel traditioneel opgevoed hoor.. maar dat was meer eerbied hebben voor ouderen. Ook met 'u' aanspreken en dat soort			

	dingen.. dat doe ik ook nog.. en dat gebeurt tegenwoordig niet meer.			
I	Hmhmm. Is dat volgens jouw opvoeding?	4	Opvoeding	Beeldvorming vanuit de jeugd: opvoeding.
R	Ja.. ik heb een opvoeding gekregen waarin dat belangrijk was.. maar vanuit de cultuur zoals ik dat nu zie.. is dat helemaal eigenlijk weggefallen.. ik zie dat niet meer in de Nederlandse cultuur.. er wordt ge-jij't met de ouderen. Ik zie die eerbied eerlijk gezegd niet meer terug..			
I	Hmm.. en hoe komt het dat je dat niet meer ziet?			
R	Ja.. ook generatieverschil he.. ook.. uhm.. dat.. uhm.. voornamelijk heeft het met de opvoeding te maken.. ik denk dat er een culturele omslag gekomen door een andere manier van opvoeden. Want je hebt ouders en die.. die.. gaan niet met de kinderen om als ouders maar die gaan met de kinderen om als vrienden ofzo. Weet je wel.. dat soort principe is ook wel ontstaan.. ja.. en ik heb meegekregen dat stukje van 'gehoorzaamheid' en ik zeg al: eerbied. En dat stuk is wel in de opvoeding verdwenen. En dat zorgt voor een ander soort cultuur..			
			Tegenwoordig geen eerbied meer.	Generatiekloof.

Bijlage 5: Codeboom

Bijlage 6: Ethisch verantwoording

Professionele en maatschappelijke belang dienen

Tijdens het ontwikkelen van de probleemstelling en vraagstelling heb ik me vooral gericht op thema's die bekend zijn rondom de problematiek. Door cijfers en statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek door te nemen heb ik een beeld gekregen over het maatschappelijk belang van de problematiek. Na het ontwikkelen van een probleemstelling en vraagstelling heb ik me verdiept in het maken van een concreet plan van aanpak. Ik heb hierbij gebruik gemaakt van de kennis en vaardigheden die ik heb opgedaan tijdens de opleiding. Het was voor mij vooral belangrijk dat ik al in het eerste stadium van mijn onderzoek een professioneel en kwalitatief product tot stand kon brengen. In het begin heb ik het onderzoek te breed gehouden, waardoor het Plan van Aanpak niet concreet was. Het onderzoek wat ik uit wilde voeren was namelijk niet te realiseren in het tijdsbestek die we ervoor hebben gekregen. Uiteindelijk is het plan van aanpak geconcretiseerd en kon ik verder met mijn onderzoek.

Bij het verkennen van de literatuur vond ik het vooral belangrijk om literatuur te gebruiken die wetenschappelijk was. Hier heb ik veel tijd ingestoken. Na het verzamelen van bestaande kennis uit de literatuur, was het tijd voor het veldonderzoek. Om data te kunnen verzamelen heb ik tien interviews gehouden. Ik heb veel tijd gestoken in de voorbereiding van deze interviews, omdat ik het belangrijk vond dat de interviews goed zouden gaan verlopen. Mijn onderzoek zou hierop gebaseerd zijn. Eenmaal de interviews gehouden, heb ik met alle zorgvuldigheid de interviews uitgeschreven en gecodeerd. Bij het rapporteren van de resultaten heb ik veel gezocht naar uitleg over hoe het gebruikelijk is in een wetenschappelijk onderzoek. Ik vond dit belangrijk, omdat ik graag wil dat mijn afstudeeronderzoek een professioneel stuk wordt.

Ik ben op de hoogte van het belang van dit onderzoek voor de opleiding Toegepaste Psychologie. Dat is ook een van de redenen waarom ik de resultaten nauwkeurig heb verwerkt. Daarmee zou ik medestudenten helpen als ze dit onderzoek willen gebruiken. Tevens zal de opdrachtgever dit onderzoek mogelijk gebruiken om iets voor ouderen te betekenen. Dit heb ik meegenomen in het nemen van de verantwoordelijkheid.

Respectvol zijn

Tijdens het ontwikkelen van de probleemstelling en vraagstelling ben ik respectvol geweest naar mijn opdrachtgever toe. Dit heb ik laten zien door haar wensen met betrekking tot dit onderzoek in acht te nemen. De wensen van de opdrachtgever veranderden gedurende het onderzoek, maar ook dit heb ik met begrip en respect ontvangen. Bij het ontwikkelen van het plan van aanpak heb ik respect getoond voor de wensen van de opdrachtgever en de wensen van de opleiding. Ik heb gekeken naar wat er allemaal mogelijk is binnen het bereik van de eisen van de opleiding. Dit heb ik weer besproken met mijn opdrachtgever om samen een keuze te maken waar de opdrachtgever nog steeds blij mee zal zijn.

Bij het verzamelen van de literatuur en bij het uitvoeren van het onderzoek heb ik respectvol gehandeld door de bronnen goed te vermelden. Het is voor mij belangrijk dat dit goed gebeurt, omdat de informatie die ik uit die bronnen haal, het werk van een ander is. Na het literatuuronderzoek, heb ik de interviews gehouden. Hierbij heb ik de respondenten met respect behandeld. Dit heb ik gedaan door hun gedachten en meningen te accepteren, zelfs als ze verschilden van de mijne.

Bij het analyseren en rapporteren van de data speelde respect ook een belangrijke rol. De informatie die de respondenten hebben gegeven moesten namelijk respectvol en nauwkeurig verwerkt worden. De interviews zijn anoniem, maar de meningen van de respondenten zijn verwerkt met precisie werk. Ook heb ik weer laten zien dat ik respect heb voor de opdrachtgever en voor de opleiding, omdat ik de resultaten van dit onderzoek eerlijk en open bekend heb gemaakt.

Tevens realiseer ik me dat dit mijn afstudeeronderzoek is voor een hbo-opleiding. Door het respect wat ik voor dit niveau heb, heb ik mijn uiterste best gedaan om een hoogkwalitatief product te leveren.

Zorgvuldig zijn

Tijdens het ontwikkelen van de probleemstelling, vraagstelling en het plan van aanpak ben ik zorgvuldig te werk gegaan, omdat ik de wensen van alle partijen heb meegenomen in het onderzoek. Ook heb ik mijn best gedaan om het plan van aanpak zodanig te formuleren dat het voor iedereen te volgen zou zijn. Dit is me in het begin niet gelukt, maar door herhaaldelijk te proberen en door op te zoeken hoe het wel zou moeten, is het me uiteindelijk gelukt.

Bij het opzoeken van de literatuur ben ik zorgvuldig te werk gegaan om alleen de literatuur mee te nemen dat van belang is voor dit onderzoek. Irrelevante informatie is niet nodig en maakt het onderzoek alleen maar ingewikkeld. Ook bij het verzamelen en verwerken van de data ben ik zorgvuldig te werk gegaan. Ik kon niet alles vragen aan de respondenten. Daarom heb ik de respondenten bevraagd over de belangrijkste thema's om zo op een antwoord te komen die de onderzoeksvraag kan beantwoorden. Weer de data van de allerbelangrijkste thema's heb ik meegenomen naar de resultaten om zo tot een conclusie te kunnen komen.

Dit onderzoek gaat in het bijzonder de opleiding Toegepaste Psychologie aan. De resultaten van dit onderzoek zijn in het belang voor deze opleiding en de studenten ervan. Ik heb ervoor gezorgd dat de resultaten van dit onderzoek zodanig vertaald worden naar de opleiding, dat het makkelijk te volgen zal zijn.

Integer zijn

Tijdens het ontwikkelen van de probleemstelling en vraagstelling ben ik integer te werk gegaan. Ik heb van tevoren met de opdrachtgever besproken tot waar ik kan gaan met dit onderzoek. Ook na deze fase toen het plan van aanpak gemaakt werd en de wensen van de opdrachtgever veranderde, heb ik de opdrachtgever eerlijk verteld wat de eisen zijn vanuit de opleiding en welke wensen ik dus wel en niet zou kunnen waarmaken.

Bij het verkennen en verwerken van de literatuur heb ik laten zien dat ik integer te werk kan gaan, door de literatuur te voorzien van de juiste bronnen. Zoals eerder ook aangegeven is heb ik dit gedaan, omdat ik het belangrijk vind om een eerlijk product te produceren. Tevens is het een ware daad van integer handelen dat ik verantwoording afleg bij de opdrachtgever en dat ik hier ook voor opensta bij de opleiding.

Ik heb de respondenten beloofd dat de informatie die ze mij toevertrouwen bij mij zal blijven en enkel en alleen voor onderzoeksdoeleinden gebruikt zal worden. Als een echte professioneel ben ik deze belofte nagekomen. De data zijn veilig opgeslagen en vanaf het begin al voorzien van initialen, zodat de anonimiteit van de respondenten gewaarborgd blijft.

Keuzes en gedrag verantwoorden

Het belang van dit onderzoek is me goed doorgedrongen sinds ik me heb verdiept in dit onderwerp. Ik vind dat het een goede keuze is geweest om deze thematiek te onderzoeken. Ook tijdens het maken van het plan van aanpak is het maatschappelijk belang van dit onderzoek naar voren gekomen. Tevens is het een belangrijk onderwerp voor de opleiding Toegepaste Psychologie. Ook verantwoord ik me over mijn besluit over de onderzoeksmethode. Diepte-interviews waren belangrijk om informatie te verkrijgen van de respondenten. Omdat er na iedere vraag genoeg gelegenheid is om door te vragen op de gedachten en gevoelens van de respondenten, weet ik zeker dat de data die verkregen zijn, betrouwbaar zijn.

Tevens verantwoord ik mij om de literatuurstudie die ik heb verricht. Ik heb veel diverse artikelen en eerdere onderzoeken gelezen. Ik heb zaken van andere kanten bekeken door andere zoektermen te gebruiken en te kijken wat er dan voor artikelen en eerdere onderzoeken verschijnen.

Bij het verwerken van de data heb ik de data zo letterlijk mogelijk getranscribeerd. Dit vind ik noodzakelijk. Als er later nog gekeken wordt naar de transcripties, kan er begrepen worden hoe de respondent het bedoelde. Ook tijdens het rapporteren van de resultaten heb ik het goed gedaan door tegenstrijdige informatie ook te behandelen. Op deze manier is het onderzoek duidelijk en compleet.

Bijlage 7: Eindevaluatie

EINDEVALUATIE AFSTUDEEROPDRACHT: Advies op basis van praktijkgericht onderzoek

Opleiding Toegepaste Psychologie

In te vullen door de opdrachtgever/begeleider bij de opdrachtgever

Betreft:	Eindevaluatie afstudeeropdracht: Adviseringstraject
Opdrachtgevende organisatie:	Lectoraat Mens en Technologie
Periode afstudeeropdracht:	sept '17 - Feb '18
Naam student:	Ali Abbas
Naam begeleider namens opdrachtgever:	Tina de Bruggenraete
Functie begeleider:	docent / onderzoeker
Telefoonnummer:	08850-79183
Ondertekening (begeleider namens) opdrachtgever:	
Ondertekening voor gezien door student:	
Eventueel organisatiestempel:	

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking!

Heeft u nog vragen? Neem dan a.u.b. contact op met de begeleidend docent van de student.

Doel van de afstudeeropdracht is om een bruikbaar, praktisch en relevant advies op te leveren aan de opdrachtgever.

- Heeft het advies een toegevoegde waarde voor uw beroepspraktijk of organisatie?
- Heeft de student dit advies op overtuigende wijze kunnen presenteren?

Geef u a.u.b. ook in het kort aan of en hoe het advies in uw organisatie geïmplementeerd wordt.

Old is cool 'oldschool', leuk bedacht.
concrete adviezen, leuk!

Totaalindruk Adviseringstraject- en proces

Alles overziend, hoe evalueert u het traject van de student, de uitvoering van de opdracht en het opgeleverde advies?

Aspect	Onvoldoende Voldoende Goed	Feedback en toelichting
(professionele) Houding	vold	Het was prettig geweest als er meer contact was geweest.
Uitvoering van de adviesopdracht	vold	adviesvraag vrij breed.
Kwaliteit van het advies	vold/goed	leuke en concrete adviezen

Kunt u aangeven hoe u de ontwikkeling van de student in de competenties Onderzoeken en Adviseren heeft ervaren? (zie bijlage voor een toelichting)

Aspect	Onvoldoende Voldoende Goed	Feedback en toelichting
Doelgericht en planmatig werken	?	Ik kan een aantal aspecten
Analyseren van de adviesbehoefte	vold	met goed beoordelen - we hebben elkaar weinig gezien.
Vertalen van de adviesvraag naar een relevant en haalbaar onderzoek	vold.	
Delen van kennis en inzichten vanuit het onderzoek (ook tussentijds)	onvold	tussentijds meer informatie delen.
Opstellen van een relevant en praktisch bruikbaar advies voor de organisatie	vold / goed	
Presenteren (mondeling en schriftelijk) en verdedigen van dit advies, hierbij onderzoeksresultaten toelichten, draagvlak verwerven	vold / goed	more presentatie, p.p.z. = duidelijk en helder verwoord.

Kunt u aangeven hoe u het **Professionele Werken** van de student heeft ervaren? (zie bijlage voor een toelichting)

Aspect	Onvoldoende Voldoende Goed	Feedback en toelichting
Zelfstandig en proactief te werk gaan	vold	
Afstemmen van werkzaamheden en aangeven van professionele grenzen	vold	
Ethisch handelen: o.a. het omgaan met tegengestelde belangen; respectvol, integer en zorgvuldig te werk gaan	vold	
Actuele kennis en ontwikkelingen benutten voor ter verbetering van het eigen handelen en van de beroepspraktijk	vold	

Kruist u a.u.b. aan in hoeverre het functioneren van de student aan uw verwachtingen voldoet.
De student functioneert ...

☐	boven het niveau dat ik van een HBO-student verwacht
☒	op het niveau dat ik van een HBO-student verwacht
☐	onder het niveau dat ik van een HBO-student verwacht

Aanvullende feedback voor student:

Fijn dat je onderzoek interessant vindt.
Wel Fijn als er meer contact was geweest

Als u nog opmerkingen over de student, de opleiding of de begeleiding heeft kunt u deze hier noteren

Succes met afstuderen en verdere loopbaan!

Mocht u verder nog vragen of opmerkingen hebben, neem dan a.u.b. contact op met de begeleidend docent van de student of het Praktijkteam.

Wilt u opnieuw een afstudeeropdracht of stage aanbieden voor een student Toegepaste Psychologie, dan kunt u dit rechtstreeks doen via
<http://www.fontys.nl/voor.werkgevers/stages.en.afstudeeropdrachten.aspx>
of mailen naar praktijktp@fontys.nl

Bijlage 8: Zelfevaluatie

AFSLUITENDE ZELFEVALUATIE AFSTUDEEROPDRACHT:

Advies op basis van praktijkgericht onderzoek

Opleiding Toegepaste Psychologie

In te vullen door de student

Betreft:	Zelfevaluatie Afstudeeropdracht:
Organisatie waar Afstudeeropdracht plaatsvond:	Lectoraat Mens en Technologie
Periode afstudeeropdracht:	September 2017 - Februari 2018
Naam student:	Ali Abbas
Naam begeleider namens opdrachtgever:	Tina ten Bruggencate

In de **beoordeling van het Advies** in de afstudeeropdracht wordt jouw evalueren en reflecteren op je eigen handelen beoordeeld¹. Je reflecteert op de opzet, planning en opbrengst van jouw adviestraject. Hoe heb je gefunctioneerd als adviseur? In hoeverre heb je gezorgd voor draagvlak? Hoe verliep de presentatie, et cetera? Daarnaast ontvang je ook feedback van de opdrachtgever in de eindevaluatie die namens de opdrachtgever wordt ingevuld. Wat betekent dit voor jou als professional?

Beide eindevaluaties (zelf- en door de opdrachtgever) lever je in bij de opleiding als bijlage bij het Adviesproduct.

Algemene indruk Adviseringstraject- en proces

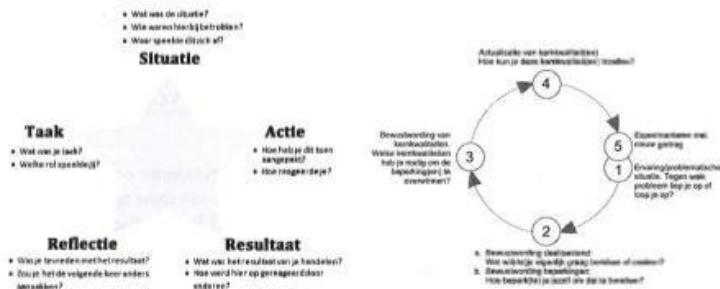
Hoe is de uitvoering van de opdracht verlopen?

Aspect	Onvoldoende Voldoende Goed	Toelichting
Uitvoering van de opdracht	Voldoende	

¹ Behorend bij toetsdoel 5: de effectiviteit van eigen handelen evalueren en Professioneel werken: eigen professionele grenzen aangeven en hier naar handelen

Jouw opdrachtgever heeft ook een beeld van jou en jouw werk gekregen tijdens de uitvoering van de opdracht. Jullie hebben dit ook besproken. **Geef hier kort aan wat er over jou en jouw werk gezegd is en wat dit voor jou, als professional, en jouw aanpak betekent:**

HeT traject verliep goed. De opdrachtgever is tevreden. Echter was er miscommunicatie over de mate van contact. Er was degelijke contact, maar de opdrachtgever ~~was~~ wachtede meer.

Zelfevaluatie voor de competenties Onderzoeken en Adviseren (zie ook de bijlage)

Aspect	Onvoldoende Voldoende Goed	Reflectie waar zie je dit aan, wat kan er beter, waarom, hoe ga je dat doen? Maak eventueel gebruik van reflectiecircels of STARRs
Doelgericht en planmatig werken	voldoende	• meer update geven
Analyseren van de adviesbehoefte	voldoende	
Vertalen van de adviesvraag naar een relevant en haalbaar onderzoek	voldoende	
Delen van kennis en inzichten vanuit het onderzoek (ook tussentijds)	voldoende	
Opstellen van een relevant en praktisch bruikbaar advies voor de organisatie	goed	
Presenteren (mondeling en schriftelijk) en verdedigen van dit advies, hierbij onderzoeksresultaten toelichten, draagvlak verwerven	goed	

Zelfevaluatie voor professioneel werken (zie ook de bijlage)

Aspect	Onvoldoende Voldoende Goed	Reflectie waar zie je dit aan, wat kan er beter, waarom, hoe ga je dat doen? Maak eventueel gebruik van een reflectiecirkel of STARRs
Zelfstandig en proactief te werk gaan	Goed	• IK ben vrij zelfstandig en heb weinig sturing nodig gehad van buitenaf. • IK heb gedurende het traject ethisch gehandeld. Dit is voor mij van zelf sprekend.
Afstemmen van werkzaamheden en aangeven van professionele grenzen	voldoende	
Ethisch handelen: o.a. het omgaan met tegengestelde belangen; respectvol, integer en zorgvuldig te werk gaan	goed	
Actuele kennis en ontwikkelingen benutten voor ter verbetering van het eigen handelen en van de beroepspraktijk	voldoende	

Zijn er nog aanvullende punten over jouw adviestraject of over jou als professional die je niet in bovenstaande reflecties kwijt kunt?

Het was een zeer interessant onderwerp. IK heb veel geleerd en ben enorm ontwikkeld. Ondanks mijn persoonlijke omstandigheden, is het mij uiteindelijk gelukt om het af te ronden.

Bijlage 9: Toestemmingsformulier HBO Kennisbank

HBO Kennisbank

Toestemmingsformulier voor opname van de afstudeerscriptie in de HBO Kennisbank

Fontys Hogescholen stelt de student in de gelegenheid om zijn/haar scriptie in een databank op te laten nemen en publiekelijk toegankelijk te maken (zie OER art. 30). Voor de bepalingen inzake het auteursrecht wordt verwezen naar het Studentenstatuut artikel 39, lid 4 t/m 7. Verder wordt verwezen naar de praktijkovereenkomst m.n. inzake het al dan niet publiekelijk beschikbaar mogen stellen. De scriptie wordt uitsluitend in de database opgenomen wanneer deze beoordeeld wordt met de kwalificatie 7 of hoger. De scriptie zal in het algemeen gedurende 6 jaren in de scriptiedatabank zijn opgenomen en voor het publiek beschikbaar zijn conform de hieronder verleende toestemming.

Naam student	Ali Abbas
Studentnummer	2151825
Instituut/Hogeschool	Fontys Hogeschool HRM en Psychologie
Opleiding	Toegepaste Psychologie
Titel scriptie	De perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe

Toestemming

☒ Hierbij verleen ik een niet-exclusieve licentie tot opname van de hierboven genoemde scriptie in de databank "Fontyscripties" en deze geheel of gedeeltelijk te (doen) verveelvoudigen en openbaar te (doen) maken in druk en/of in digitale vorm, al dan niet in combinatie met werken van derden, bijvoorbeeld online beschikbaarstelling via internet of enig ander netwerk, als onderdeel van een databank, online of offline, voor gebruik door derden uitsluitend voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden. Hiermee verklaar ik tevens dat mijn organisatie c.q. opdrachtgever hier geen bezwaar tegen heeft.

Geen toestemming

☐ Hierbij verleen ik geen licentie tot opname de hierboven genoemde scriptie in de databank "Fontyscripties". Tevens verleen ik geen toestemming tot het geheel of gedeeltelijk (doen) verveelvoudigen en openbaar (doen) maken in druk en/of in digitale vorm, al dan niet in combinatie met werken van derden, bijvoorbeeld online beschikbaarstelling via internet of enig ander netwerk, als onderdeel van een databank, online of offline, van bedoelde scriptie voor welk gebruik dan ook.

Reden hiervoor is:

- ☐ Organisatie c.q. opdrachtgever gaat hiermee NIET akkoord
- ☐

Datum: 19 augustus 2019

Handtekening student: Ali Abbas

Invoerformulier Student Afstudeeropdracht | Scriptie

		Tips!
Titel:	De perceptie van studenten Toegepaste Psychologie naar ouderen toe. De positie van studenten Toegepaste Psychologie tussen de negatieve perceptie van jongeren naar ouderen toe.	Neem de titel letterlijk over van de titelpagina. Een eventuele ondertitel kan achter de hoofdtitel getypt worden.
Auteur:	Voor- en achternaam Ali Abbas	
Begeleider:	Voor- en achternaam Tina ten Bruggencate	
Samenvatting: (maximaal 3 regels)	In dit onderzoek is te lezen wat de perceptie van studenten Toegepaste Psychologie is naar ouderen toe. Vervolgens zijn er manieren bedacht die deze perceptie in de positieve zin kunnen beïnvloeden.	De samenvatting fungeert niet alleen als toelichting op de titel, maar ook als een sterk verkorte versie van de inhoud. Een bondige samenvatting met daarin goede trefwoorden levert het beste zoekresultaat op.
Trefwoorden: (Maximaal 5)	Perceptie, Jongeren, Ouderen, Studenten, beïnvloeden van perceptie	Kies maximaal vijf vrije trefwoorden die het onderwerp van de scriptie omschrijven. Bijvoorbeeld: trefwoord1, trefwoord2, trefwoord3
Taal:	Nederlands	
Fontys Instituut:	HRM en Psychologie	Bijvoorbeeld: Fontys Hogeschool HRM en Psychologie
Instelling / Opdrachtgever:	Lectoraat Mens en Technologie verbonden aan Fontys Hogescholen te Eindhoven	Naam en locatie van de opdrachtgever; het bedrijf of de instelling waarvoor, of waarin, het werk gedaan is. Bijvoorbeeld: ASML te Veldhoven
Webadres URL:	http://	Hier kan een in het kader van het afstuderen ontwikkelde website worden vermeld, en/of de URL van de website van de auteur.
Niveau:	Bachelor	Kies Bachelor, Masters-of-Overige
Toestemming voor publicatie:	☒ Toestemming ☐ Geen toestemming	In beide gevallen dient ook het toestemmingsformulier ondertekend ingeleverd te worden bij het Praktijkbureau.
Opmerkingen:		Ruimte voor aanvullende opmerkingen